

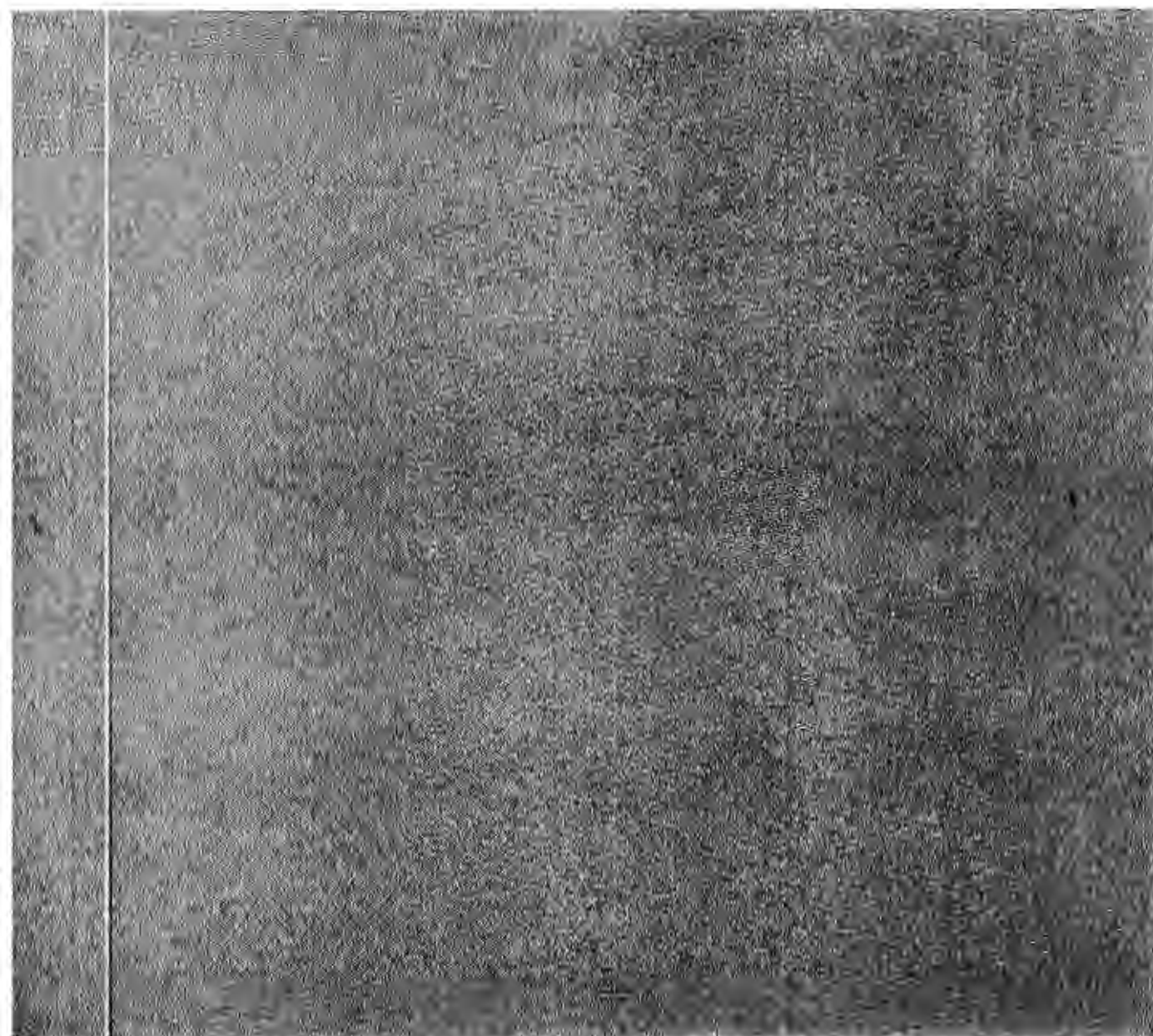

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

NOU 1981: 18

NOU
Norges offentlige utredninger
1981

Seriens redaksjon:
STATENS TRYKNINGSKONTOR

1. Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1981.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
2. Brannsikring av sykehjem.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
3. Konesjonsordninger i fisket.
Fiskeridepartementet
4. Utdanning til oljevirksomhet
Kirke- og undervisningsdepartementet
5. Fast eiendom.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
6. Fylkeskommunalt ansvar for alkoholist-institusjoner.
Sosialdepartementet
7. Skolebibliotekstjenesten.
Kirke- og undervisningsdepartementet
8. Justisdepartementet — funksjonsfordeling og administrasjonsordninger.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
9. Internasjonal registrering av varemerker.
Industridepartementet
10. Distriktsveterinærordningen.
Landbruksdepartementet
11. «Alexander L. Kielland»-ulykken.
Olje- og energidepartementet
12. Fagopplæring av personell til faste produksjonsanlegg på den norske del av kontinental-sokkelen.
Kirke- og undervisningsdepartementet
13. Beslag og inndragning av førerkort.
Samferdselsdepartementet
14. Økonomiske og sosiale virkninger av ny datateknologi.
Finansdepartementet
15. Om Norsk lysingsblad.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
16. Reklame og kjønn.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet
17. Nord-Norgebanen.
Samferdselsdepartementet
18. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1981: 18

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

RAPPORT NR. 1, 1981

fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene
Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet
18. mars 1981

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

STANDARDEN FELLESTRYKK 1981 (B)

1981 (B)

Standarden Fellestrykk 1981
1981 (B)

1981 (B)

Standarden Fellestrykk 1981 (B)
1981 (B)

ISBN 82-00-70628-1

FELLESTRYKK A.S. - OSLO 1981

Forord

I brev av 7. oktober 1980 ba Forbruker- og administrasjonsdepartementet Det tekniske beregningsutvalg om å legge fram en rapport samme høst. Rapporten ble avgitt 18. desember (NOU 1981: 1). Den ga en ajourføring av de fleste oversikter over ulike økonomiske forhold fra utvalgets rapport fra mars i fjor.

I samsvar med departementets brev og med utvalgets mandat legger vi nå fram den endelige rapporten i forbindelse med inntektsoppgjørene i 1981. Rapporten har stort sett samme innhold som utvalgets rapporter foran inntektsoppgjørene i tidligere år.

Norges Fiskarlags medlem i utvalget har ikke hatt anledning til å møte i utvalget, men har vært orientert om arbeidet med rapporten.

Som rådgivere for utvalget med møterett har deltatt direktør Hans Bjaaland, Norsk Arbeidsgiverforening, generalsekretær Trygve Kaldahl, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, cand. oecon. Stein Reegård, Landsorganisasjonen i Norge, byråsjef Jostein Tjore, Finansdepartementet, og byråsjef Randi Wilhelmsen, Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Oslo, 18. mars 1981.

Odd Aukrust
formann

Hallvard Borgenvik

Hans Haga

Øistein Gulbrandsen

Bernhard Nestaas

Lars Aarvig

INN H O L D

	Side
Kap. 1. Den samlede prisutviklingen	5
1. Disponibel realinntekt for Norge	5
2. Faktorinntekt, lønn og driftsresultat	6
Kap. 2. Lønnsutviklingen i senere år	14
1. Inntektsoppgjøret LO/N.A.F. i 1980	14
2. Lønnsutviklingen	15
3. Lønnsspredningen etter N.A.F.'s statistikk	22
Kap. 3. Inntektene i jordbruk og fiske	25
1. Inntektsutviklingen i jordbruk	25
2. Inntektene i fiske	25
Kap. 4. Prisutvikling og prispolitikk	27
1. Utviklingen i konsumprisindeksen	27
2. Prisregulering	29
3. Prisutviklingen i 1981. Forventninger	30
4. Konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer	30
Kap. 5. Utviklingen i disponibel realinntekt	31
Kap. 6. Utviklingen i Norges konkurranseevne	38
1. Lønnsstatistikk	38
2. Direkte og totale lønnskostnader	39
3. Lønnskostnadene i industrien	40
4. Utviklingen i valutakursene	42
5. Arbeidskonflikter	43
6. Oppsummering	44
Kap. 7. Konjunktursituasjonen	45
1. Verdensøkonomien	45
2. Norsk økonomi	47
Vedlegg: Foretatte revisjoner av driftsresultattallene	51

KAPITTEL 1

Den samlede inntektsutvikling

1. DISPONIBEL REALINNTEKT FOR NORGE

Nettonasjonalproduktet angir den samlede verdiskapningen som har funnet sted ved produksjonsvirksomhet i bedrifter og offentlig forvaltning, etter at en har tatt hensyn til slitasjen på kapitalutstyret. Trekker en også fra de netto utgiftene som går til utlandet i form av renter, utbytte og stønader (underskuddet på rente- og stønadsbalansen), får en tilbake den del av verdiskapningen som kan

disponeres i Norge, enten til konsum eller sparing, kalt disponibel inntekt for Norge. Korrigerer vi for den gjennomsnittlige prisutviklingen for innenlands bruk av varer og tjenester, får vi disponibel realinntekt for Norge.

Den årlige veksten i disponibel realinntekt for Norge er vist i tabell 1 a. Fra 1979 til 1980 var veksten på hele 10,5 prosent ifølge disse beregningene. Dette er en langt sterkere vekst enn i noe år i foregående 10-års periode. Også fra 1978 til 1979 var veksten høy, 6,9 prosent.

Tabell 1 a. Vekst i disponibel realinntekt for Norge¹⁾

	1975	1976	1977	1978	1979*	1980*
Vekst i disponibel realinntekt for Norge i prosent ¹⁾	2,0	2,7	0,3	2,2	6,9	10,5
Bidrag fra:						
— Produksjonsvekst i utvinning og rørtransport av olje og gass ²⁾	2,7	1,3	0,0	3,7	1,6	2,8
— Produksjonsvekst i øvrige næringer ²⁾	1,5	4,7	2,9	1,3	3,7	1,2
— Bedring i bytteforhold m.v. ³⁾	-2,2	-2,5	-1,5	-1,4	2,8	6,0
— Bedring i rente- og stønadsbalansen overfor utlandet ¹⁾	0,0	-0,8	-1,1	-1,4	-1,2	0,5

¹⁾ Inntektsstall deflatert med Nasjonalregnskapets prisindeks (1975=100) for innenlands anvendelse (inkl. lagerendring, ekskl. kapitalslit).

²⁾ Produksjonsvekst målt ved nettonasjonalproduktet regnet i faste 1975-priser.

³⁾ Beregnet som restpost.

Veksten i disponibel realinntekt kan splittes opp slik at en kan vise bidraget fra de ulike faktorene som inngår i beregningen. En slik oppsplitting kan gjøres på flere måter, avhengig av hva som skal belyses.

I tabell 1 a er veksten i disponibel realinntekt fordelt på bidrag fra produksjonsvekst, bedring i underskuddet på rente- og stønadsbalansen korrigert for innenlands prisstigning og bedring i bytteforholdet (prisforholdet) mellom norske og utenlandske varer og tjenester. For produksjonsveksten er det dessuten skilt mellom bidraget fra sektoren utvinning og rørtransport av olje og gass og bidraget fra de øvrige næringene. Dette er

gjort for å vise denne spesielle sektorens betydning for inntektsveksten i Norge.

Av produksjonsvekstens samlede bidrag på 4 prosent i 1980, sto oljesektoren alene for 2,8 prosent. Produksjonsvekst i de øvrige næringene bidro med 1,2 prosent til realinntektsveksten. Også i 1978 ga oljesektoren alene et betydelig større bidrag enn de øvrige sektorene til sammen, og ser vi de to årene 1979 og 1980 under ett, sto oljesektoren for over halvparten av bidraget fra produksjonsveksten. I disse årene har altså oljeproduksjonen betydd mer for økningen i landets samlede realinntekt enn produksjonen i alle andre deler av økonomien. Med unntak for 1977 har olje-

sektoren gitt positive bidrag til inntektsveksten fra og med 1975.

Produksjonsveksten i de øvrige næringene var svak i 1975, 1978 og 1980, slik at deres bidrag til inntektsveksten disse årene ble tilsvarende små. For 1980 var bidraget 1,2 prosent. Særlig i 1976, men også i 1977 og 1979 var produksjonsveksten og inntektsvekstbidraget større.

Underskuddet på rente- og stønadsbalansen overfor utlandet økte bare svakt fra 1979 til 1980. Korrigert for innenlandsk prisstigning gikk underskuddet ned, etter å ha økt hvert år i 1970-årene. Reduksjonen i (det deflaterte) underskuddet bidro til å øke disponibel realinntekt for Norge med 0,5 prosent. Dette bidraget vil være positivt såfremt underskuddet på driftsbalansen overfor utlandet ikke er

salg av brukte skip fra 1973—74 og sterkt økte oljepriser fra slutten av 1978.

Det samlede bidraget til realinntektsveksten i 1979 var på 2,8 prosent og i 1980 hele 6 prosent. Hele dette bidraget kan imidlertid ikke tilskrives prisendringene samme år. Fordi bidraget fra endringer i bytteforholdet er beregnet som en restpost, vil det også inneholde kvantumeffekter som det ikke er tatt hensyn til annet sted. En slik effekt er at når produksjonen måles i 1975-priser blir ikke produksjonsveksten i oljesektoren i 1980 tillagt så stor vekt som den ville ha fått med oppdaterte priser. Målt i 1979-priser ville altså bidraget fra produksjonsveksten blitt noe større, mens bidraget fra bytteforholdet m.v. ville blitt mindre. Også prisindeksen for innenlandsk anvendelse ville blitt endret, og dermed også veksten i disponibel realinntekt for Norge.

Bytteforholdet i 1970 = 100

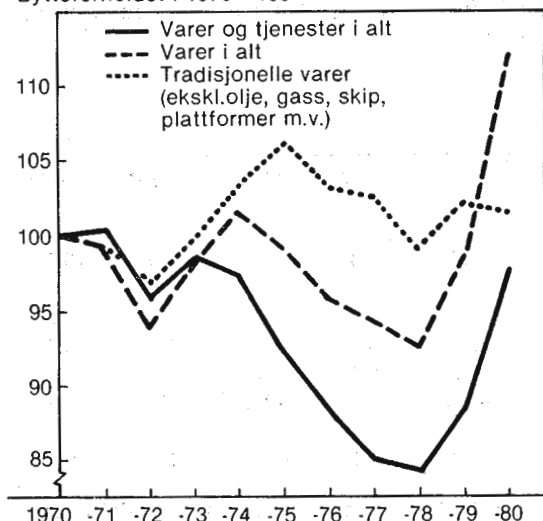

Fig. 1.1

Bytteforholdet overfor utlandet

større enn inflasjonsgevinsten ved negativ realrente på utenlandsgjelden, korrigert for valutakursendringer. Bruddet på den negative utviklingen fra 1970-årene kan belyses ved at Norges nettogjeld overfor utlandet regnet som andel av nettonasjonalproduktet i løpende priser, falt fra 52 prosent i 1979 til anslagsvis 41 prosent i 1980.

Bytteforholdet (prisforholdet) mellom eksporterte og importerte varer og tjenester steg meget sterkt gjennom 1979 og 1980. Dette står i klar kontrast til fallet i bytteforholdet gjennom de fleste av 1970-årene, slik det framgår av figur 1.1. Denne utviklingen var i sterk grad preget av lavere fraktrater og prisfall på

2. FAKTORINNTÉKT, LØNN OG DRIFTSRESULTAT

Faktorinntekten — lik nettonasjonalproduktet i løpende priser fratrasket indirekte skatter og tillagt subsidier — er den del av de samlede produksjonsinntektene som tilfaller produksjonsfaktorene arbeid og kapital. I nasjonalregnskapet er faktorinntekten delt i lønnskostnader — lønn (inkl. andre sosiale ytelser) til lønnstakerne pluss arbeidsgivernes andel av trygdepemier — og en restpost, kalt driftsresultat. Driftsresultatet utgjør inntekt av kapital og eiernes egen arbeidsinnsats.

Feilmarginer

Nasjonalregnskapets oppgaver over inntektsutviklingen bygger for en stor del på beregninger med betydelige feilmarginer. Usikkerheten i anslagene blir særlig store for driftsresultatet og fordelingen av dette på næringer. Regnskapet for et år kommer i en rekke foreløpige utgaver før det foreligger en endelig versjon. Spesielt må en regne med at de foreløpige tall for siste år kan ha store feilmarginer. Vi skal belyse dette gjennom de revisjonene som ble foretatt fra de foreløpige til de endelige driftsresultatallene for årene 1973—1978. Tabeller som viser revisjonene er gjengitt som et eget vedlegg bak i rapporten.

I disse årene ble de første foreløpige driftsresultatstallene (tilsvarer tallene for 1980 i denne rapporten) gjennomsnittlig justert ned med 1 prosent. Revisjonene gikk imidlertid i begge retninger, og ser vi på revisjonene uten hensyn til fortegn, ble de foreløpige tallene gjennomsnittlig revidert med 7,7 prosent. Ser

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

vi på industrien alene var endringene større. Her ble de foreløpige tallene i gjennomsnitt justert ned med nær 3 prosent, mens gjennomsnittsrevisjonen — uten hensyn til fortegn — var på hele 20 prosent. De største revisjonene var i 1977 og 1978, med henholdsvis $\div 35,0$ og $+ 27,5$ prosent.

Også de foreløpige tallene for nest siste år (tilsvarer tallene for 1979 i denne rapporten) er beheftet med en viss om enn vesentlig mindre grad av usikkerhet. For årene 1973—78 ble disse tallene for driftsresultatet i alt gjennomsnittlig justert opp med 1,3 prosent, mens gjennomsnittsrevisjonen uten hensyn til fortegn var på 1,8 prosent. For industrien alene var gjennomsnittsjusteringen pluss 0,2 prosent og gjennomsnittsrevisjonen uten hensyn til fortegn 3,8 prosent.

Ved vurderingen av tallene i dette kapitlet, spesielt tallene for driftsresultatet i 1980 fordelt på næringer, må en altså regne med betydelige feilmarginer og at feilen kan slå i begge retninger.

Utviklingen for de enkelte inntektskomponentene

Bruttoproduktet målt i faste 1975-priser økte med 3,6 prosent fra 1979 til 1980, noe lavere enn gjennomsnittet for 1970-årene på 4,8 prosent. Om bruttoproduktet istedet måles i 1979-priser, blir veksten også i 1980 4,8 prosent, bl.a. fordi veksten i oljesektoren da blir tillagt økt vekt.

På grunn av den sterke bedringen i bytteforholdet i 1979 og 1980, ble den samlede realveksten i faktorinntekten vesentlig sterkere enn produksjonsveksten målt i volum. Såle-

des økte nettonasjonalproduktet med 3,6 prosent i volum i 1980, mens økningen i faktorinntekten deflatert med konsumprisindeksen var på 10,1 prosent. Veksten i de enkelte inntektskomponentene varierte imidlertid betydelig i forhold til gjennomsnittet. Fra og med 1978 har realveksten i lønn og lønnskostnader ligget vesentlig under gjennomsnittet, mens realveksten i driftsresultatet har ligget tildels betydelig over. Her er det midlertid store næringsmessige ulikheter, noe vi kommer tilbake til nedenfor. Veksten i driftsresultatet må også sees på bakgrunn av at resultatene for 1977 og 1978 var særdeles svake.

Tabell 1 b. viser også produksjons- og realinntektsveksten regnet pr. årsverk. Tabellen viser at produktivitsveksten for økonomien som helhet — målt som vekst i bruttonasjonalproduktet pr. årsverk — var på 1,9 prosent i 1980. Dette er under halvparten av den gjennomsnittlige produktivitsveksten for 1970-årene. Også med produksjonen i 1980 målt i 1979-priser blir produktivitsveksten lavere enn gjennomsnittet for 1970-årene.

Reallønn pr. lønnstakerårsverk har gått ned hvert år fra og med 1978, og lå i 1980 på gjennomsnittet for årene 1975—76. Reallønnsfallet i denne perioden er det første etter krigen, når vi unntar nedgangen i 1970 som særlig skyldtes prisøkningen ved innføringen av merverdiavgift-systemet. På grunn av pris- og inntektsstoppen fra høsten 1978 og ut 1979, ble den nominelle lønnsveksten i 1978 og særlig i 1979 svært lav, betydelig under gjennomsnittsveksten for 1970-årene. Real-lønnskostnadene pr. lønnstakerårsverk gikk ned fra og med 1979, mens veksten i begge lønnskomponentene hadde vært avtakende siden 1975.

Tabell 1 b. Produksjons- og realinntektsutviklingen 1970—1980. (Gjennomsnittlig) prosentvis vekst fra forrige år. Alle inntektstall deflatert med konsumprisindeksen

	Gjennomsnittlig årlig vekst i perioden					
	1971-72	1973-74	1975-76	1977-78	1979	1980
Bruttonasjonalprodukt (volum)	4,9	4,7	5,5	4,1	4,5	3,6
Nettonasjonalprodukt (volum)	4,9	4,4	5,0	3,7	4,8	3,6
Faktorinntekt (deflatert)	4,0	6,4	3,6	3,2	6,7	10,1
Lønnskostnader (deflatert)	7,4	5,7	6,5	2,5	- 0,5	0,2
Lønn (deflatert)	5,8	4,9	6,9	2,4	- 0,5	0,2
Driftsresultat (deflatert)	- 5,2	8,4	- 6,2	5,7	33,6	37,7
Bruttonasjonalprodukt (volum) pr. årsverk	4,3	3,7	4,5	2,5	3,7	1,9
Nettonasjonalprodukt (volum) pr. årsverk	4,3	3,4	4,0	2,1	3,9	1,9
Faktorinntekt (deflatert) pr. årsverk	3,4	5,4	2,6	1,6	5,8	8,3
Lønnskostnader (deflatert) pr. lønnstakerårsverk ..	5,6	4,2	5,0	0,5	- 1,4	- 1,3
Lønn (deflatert) pr. lønnstakerårsverk	4,0	3,4	5,4	0,4	- 1,4	- 1,3

Figur 1.2 viser produksjon og realinntekter pr. årsverk. Alle volum- og realinntektene er normert mot det nominelle nivået i 1980 i

stedet for nivået i 1975. Slik sett viser figuren disse størrelsene målt i 1980-kroner.

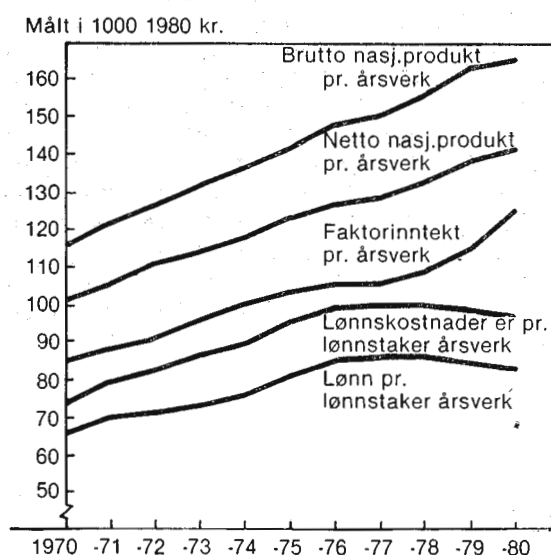

Fig. 1.2

Produksjon og realinntekt pr. årsverk¹⁾

¹⁾ Brutto- og nasjonalprodukt pr. årsverk målt i faste priser (omregnet til 1980=100). Faktorinntekt pr. årsverk og lønn og lønnskostnader pr. lønnstakerårsverk deflatert med konsumprisindeksen (omregnet til 1980=100).

Figuren viser et markant skille i utviklingen for de ulike inntektskomponentene etter 1977—78, men også perioden 1975—1977 skiller seg ut.

Disse endringene i den funksjonelle inntektsfordelingen kan også belyses ved utviklingen i lønnskostnadsandelen, dvs. lønnskostnader i prosent av faktorinntekt, begge regnet nominelt. Figur 1.3 viser lønnskostnadsandelen for alle næringer sett under ett og for bedriftene alene (utenom offentlig forvaltning) for årene 1962—1980.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Fig. 1.3

Lønnskostnader for alle næringer og bedrifter

Den kraftige økningen i driftsresultatet de siste årene har ført til at lønnskostnadene i 1980 bare utgjorde 60 prosent av faktorinntekten i bedriftene i alt. Dermed er lønnsandelen for bedriftene på tre år brakt tilbake til nivået fra begynnelsen av 1950-årene, etter å ha vært i nær uavbrutt stigning i alle mellomliggende år. Driftsresultatet i oljesektoren betyr imidlertid svært mye for dette bildet. Figur 1.4 viser lønnskostnadsandelen for bedriftene utenom utvinning og rørtransport av olje og gass og for industrien alene.

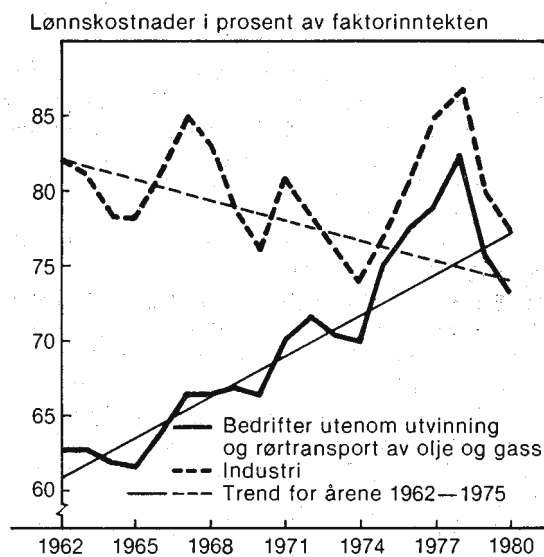

Fig. 1.4

Lønnskostnader for industri og bedrifter utenom utvinning og rørtransport av olje og gass

Figuren viser en tildels klar trend i lønnskostnadsandelene i perioden 1962-1975 (inntegnet), og en uvanlig sterk økning i andelen i perioden 1976-1978 i forhold til denne trenden. Figuren viser også at lønnsandelene i industrien og i bedriftene i alt utenom oljesektoren i løpet av de siste to årene har falt slik at andelen i 1980 lå nær forlengelsen av trenden fra 1960- og første halvdel av 1970-årene.

Driftsresultat etter næring

De foreløpige og usikre beregningene for 1980 gir et samlet driftsresultat på vel 70 milliarder kroner. Hele 31 milliarder kroner falt på sektoren utvinning og rørtransport av olje og gass, mens 39 milliarder falt på de øvrige næringene. Den sterke pris- og produksjonsveksten i oljesektoren siden 1977 har nesten ti-doblet driftsresultatet i sektoren. Også for de øvrige næringene sett under ett var det en sterk vekst i denne perioden, vel 80 prosent — herav rundt 25 prosent både i 1979 og 1980. Dette må imidlertid sees på bakgrunn av at driftsresultatet for 1977 reelt — om ikke nominelt — var det desidert svakeste i 1970-årene, nær sagt uansett hvilken type prisindeks en velger å deflatere driftsresultat med.

Særlig på grunn av at sjøtransport — som har hatt negativt driftsresultat i en rekke år — fikk underskuddet vesentlig redusert, ble veksten i driftsresultatet i 1980 betydelig sterkere i tjenesteytende enn i vareproduserende virksomhet. Det var en moderat økning i jordbruk, men nedgang i skogbruk og fiske og fangst.

I industrien økte driftsresultatet med godt og vel 25 prosent fra 1979 til 1980. Mellom 1978 og 1979 økte driftsresultatet med nesten 70 prosent. Resultatet i 1978 var imidlertid det svakeste siden 1972 nominelt sett.

Ser en på endringene i driftsresultatet i industrien fordelt etter konkurransetype, finner en at disse i stor grad avspeilte konjunkturutviklingen. Det internasjonale konjunkturoppsvinget i 1978 og 1979 ga gode markedsforhold for tradisjonelle norske eksportvarer og førte til sterk vekst i driftsresultatet i utekonkurrerende industri i 1979, men fra et meget lavt nivå i årene 1976—78. I 1980 førte den internasjonale konjunkturedgangen til svak prisutvikling og tildels produksjonsnedgang i disse bransjene, slik at driftsresultatet på ny ble redusert.

Blant annet som følge av de bedre resultatene for utekonkurrerende industri i 1979, tok investeringsetterspørselen seg kraftig opp i 1980. Det førte til at den hjemmekonkurrerende investeringsvareindustrien fikk sine resultater vesentlig forbedret. Også i hjemmekonkurrerende konsumvareindustri og skjermet industri ble driftsresultatet bedret i 1980. Det må trolig først og fremst sees på bakgrunn av den virkningen pris- og inntektsstoppen og opphevelsen av denne ved årsskiftet 1979/80 fikk for forholdet mellom priser og lønninger, men for skjermet industri bidro også produksjonsvekst til økte inntekter i 1980.

I perioder med sterk prisstigning — slik det har vært i 1970-årene — kan det være vanskelig å danne seg et bilde av utviklingen i en inntektskomponent ved å betrakte de nomi-

nelle størrelsene, en bør derfor korrigere for prisstigningen og dessuten se inntektsutviklingen i forhold til størrelsen på den gruppen som skal motta inntekten. For driftsresultatet er det imidlertid ikke ikke opplagt hvilken type prisindeks en bør velge for å gjøre tallene for de ulike år sammenlignbare. I tillegg kommer det at driftsresultatet egentlig inneholder to ulike inntektskomponenter: godtgjørelse til kapital og godtgjørelse for eiernes egen arbeidsinnsats. Størrelsen på driftsresultatet kan ikke sees uavhengig av størrelsen på disse to produksjonsfaktorene. Godtgjørelsen for lønnstakernes, jordbrukernes og fiskernes arbeidsinnsats ble belyst i forrige kapittel. Vi skal nå se på godtgjørelsen til kapitalen.

I figurene 1.5 a—k er det gjengitt realavkastningsrater for de ulike næringene for årene 1970 til 1980. Fra driftsresultatet i hver næring er det trukket en beregnet verdi på eiernes egen arbeidsinnsats, basert på lønnskostnadene pr. årsverk i næringen. Den beregnede godtgjørelsen til kapitalen er deretter regnet i prosent av den faste realkapitalen (målt i løpende priser) i næringen. Resultatet blir en realavkastningsrate på kapitalen.

Det understrekes at slike beregninger er omstridte i den offentlige debatt, særlig når det gjelder det beregnede nivået på avkastningsraten. Diskusjonen går blant annet på hva slags kapitalbegrep godtgjørelsen skal regnes i andel av. Hensikten med figurene er imidlertid først og fremst å belyse utviklingen i driftsresultatet i årene 1970—80. Sammenfatningsvis kan en si at kapitalinntektskomponentene i driftsresultatene i årene 1975—78 lå betydelig under nivået fra første halvdel av 1970-årene, og at resultatet i 1980 — regnet utenom utvinning og rørtransport — lå om lag på linje med gjennomsnittet for 1970-årene. Det var imidlertid store forskjeller i utvikling mellom de ulike næringene.

Tabell 1 c. Driftsresultat etter næring. 1970—1980. Mill. kroner

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Jordbruk	2 179	2 535	2 667	2 716	3 167	3 847	4 917	6 415	6 976	7 130	7 992
Skogbruk	431	530	437	473	739	1 010	945	887	924	1 018	955
Fiske	724	826	680	1 091	1 047	628	1 193	1 227	875	936	785
Bergverksdrift	137	113	133	150	159	112	53	81	45	50	183
Industri	3 659	3 188	4 072	5 228	6 939	6 984	6 328	5 185	4 708	7 893	9 973
Utekonkurrerende industri	1 061	554	546	1 686	2 806	1 872	956	260	494	3 172	2 478
Hjemmekonkurrerende industri	1 575	1 505	2 150	2 263	2 333	2 948	3 305	2 628	2 399	2 477	4 177
Herav:											
Konsumvareindustri	905	872	1 026	813	740	832	1 046	998	917	1 034	1 592
Investeringsvareindustri	670	633	1 124	1 450	1 593	2 116	2 259	1 630	1 482	1 443	2 585
Skjermet industri	1 023	1 129	1 376	1 279	1 800	2 164	2 067	2 297	1 815	2 244	3 318
Kraft- og vannforsyning	778	668	765	970	1 404	1 374	1 574	1 410	2 308	2 306	2 365
Bygge- og anleggsvirksomhet, oljeboring	1 223	1 414	1 474	1 655	1 960	1 648	1 385	1 854	2 092	1 839	2 071
Sjøtransport	1 890	1 270	1 058	1 739	1 786	- 978	- 3 033	- 4 610	- 3 315	- 2 205	- 702
Utvinning og rørtransport av olje og gass	- 216	- 389	- 168	- 338	- 749	2 097	3 295	3 591	8 099	14 694	31 434
Annen tjenesteyting	5 717	5 806	5 798	6 328	6 950	7 506	8 391	9 236	10 305	12 610	15 591
Alle næringer	16 522	15 961	16 915	20 012	23 402	24 228	25 048	25 276	33 017	46 271	70 647
Alle næringer utenom utvinning og rørtransport av olje og gass	16 738	16 350	17 084	20 350	24 151	22 131	21 753	21 685	24 918	31 577	39 213
Fordelt på:											
Utekonkurrerende næringer	2 833	1 676	1 423	3 201	4 598	1 021	- 2 280	- 4 334	- 2 893	913	2 203
Hjemmekonkurrerende næringer	2 707	2 831	3 266	3 827	4 119	4 584	5 447	4 742	4 198	4 431	5 917
Skjermede næringer	11 198	11 843	12 395	13 322	15 434	16 526	18 586	21 277	23 613	26 233	31 093

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981
 NOU 1981: 18

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 1 d. Driftsresultatandeler¹⁾ i industrinæringer gruppert etter konkurransetype.
1970—1980

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Skjermet industri ²⁾	23,2	22,4	23,8	20,8	24,3	24,6	21,5	21,1	16,1	18,8	23,9
Hjemmekonkurrerende konsum- vareindustri ³⁾	25,3	22,6	23,8	18,5	15,4	15,8	17,1	15,1	11,9	12,6	17,0
Hjemmekonkurrerende investeringsvareindustri ⁴⁾	15,6	13,1	19,1	20,6	18,7	19,8	19,3	13,7	12,9	12,7	19,4
Utekonkurrerende industri ⁵⁾	35,2	20,0	19,5	40,4	48,7	34,1	19,4	5,6	10,2	41,0	33,0
Industri i alt	23,9	19,3	21,7	24,0	26,2	23,1	19,5	15,2	13,3	20,1	22,6

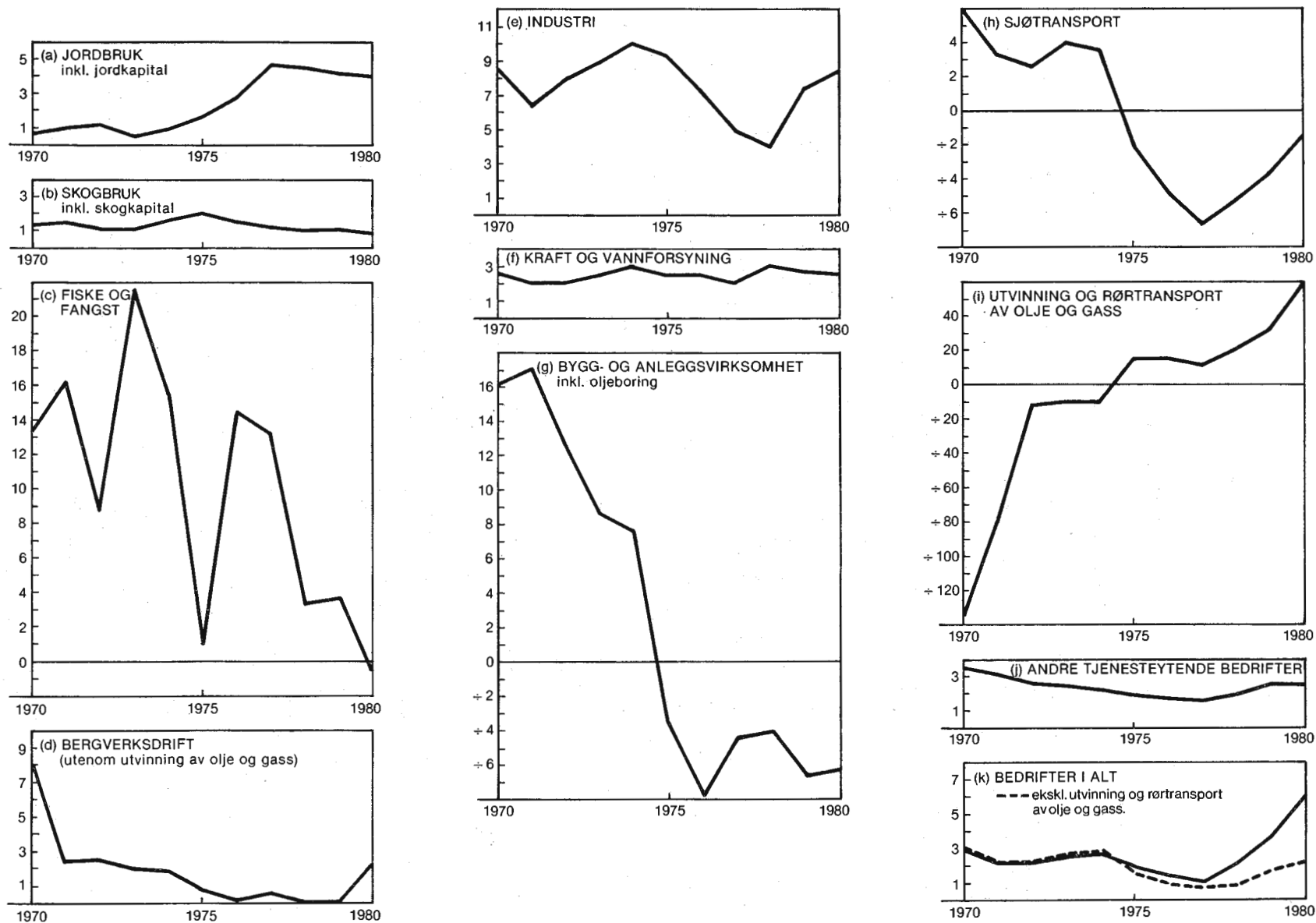
¹⁾ Driftsresultat i en næringsgruppe regnet som prosent av faktorinntekten i den samme næringsgruppen.

²⁾ Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, treindustri, grafisk industri, produksjon av teglvarer, sement m.v.

³⁾ Omfatter blant annet deler av næringsmiddelindustri, tekstil-, beklednings- og skotøyindustri, møbler, elektriske husholdningsapparater.

⁴⁾ Omfatter blant annet verkstedvareindustri.

⁵⁾ Omfatter kjemisk grunnindustri, treforedlingsindustri og primær jern- og metallindustri.

NOT 1981: 18
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Figur 1.5. Beregnet kapitalavkastning for bedrifter

KAPITTEL 2

Lønnsutviklingen i senere år

I dette kapittel er det gitt en oversikt over lønnsutviklingen etter 1975 med særlig vekt på de to siste år og for lønsspredningen i tidsrommet 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1980. Tallene bygger på lønnsstatistikk for arbeidstagere i industrien, bygg- og anleggsvirksomhet, varehandel, bank- og forsikringsvirksomhet, hoteller og restauranter, utenriks sjøfart samt arbeidstagere i staten.

1. INNTEKTSOPPGJØRET LO—N.A.F. I 1980

Inntektsoppgjøret mellom LO og N.A.F. våren 1980 ble lagt opp som et samordnet forbundsvis oppgjør hvor også staten skulle komme inn som part i oppgjøret.

Det var forutsetningen at hovedorganisasjonene skulle komme frem til en økonomisk ramme for oppgjøret. Fordelingen av rammen skulle være gjenstand for forhandlinger mellom de enkelte forbund og respektive arbeidsgivermotparter. Disse forhandlingene skulle skje på et fritt grunnlag innen rammen av Arbeidstvistloven, dvs. at det også kunne komme til streik og lock-out under de forbundsvis tilpasningsforhandlingene. Denne oppgjørsformene førte til en lengre forhandlingsperiode enn vanlig.

Etter brudd i forhandlingene mellom hovedorganisasjonene om den økonomiske rammen og senere megling, satte Riksmeglingsmannen 16. april frem et forslag som ble anbefalt av partenes forhandlere og vedtatt ved uravstemning 25. juni. Meglingsforslaget ble antatt å ville føre til en årslønnsvekst på 8 prosent fra 1979 til 1980 inklusive en lønnsglidning på 3 prosent. Det var regnet med et lønnsoverheng i dette tidsrommet på 0,6 prosent og at det generelle tillegg og lavlønns tilleggene ville slå ut med henholdsvis 3,9 prosent og 0,5 prosent. Pr. 1. april 1980 utgjorde det generelle tillegg kr. 1,79 pr. time eller 5,2 prosent og lavlønns tillegg 33 øre pr. time i gjennomsnitt. Garantitilleggene pr. 1. oktober 1980 ble antatt å øke gjennomsnittsførtjenesten med ca. 17 øre pr. time pr. 1. oktober 1980.

Meglingsforslaget etablerte en lavlønnsord-

ning basert på lavlønns tillegg og en garantiordning. Beregningsgrunnlaget for tilleggene var gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive overtidstillegg, skifttillegg o.l. for voksne arbeidere i industrien, mens fordelingen av tilleggene ble gjennomført bedriftsvis. Lavlønns tillegg ble gitt i bedrifter hvor fortjenestenivået i 3. kvartal 1979 lå lavere enn 90 prosent av beregningsgrunnlaget. Lavlønns tillegg varierte fra kr. 3,00 pr. time i bedrifter hvor fortjenestenivået lå lavere enn 75,0 prosent av beregningsgrunnlaget til kr. 0,50 pr. time i bedrifter hvor fortjenestenivået lå mellom 88,0 og 89,8 prosent av beregningsgrunnlaget. Pr. 1. oktober 1980 ble fortjenestenivået regulert opp til 85 prosent av beregningsgrunnlaget, dvs. opp til kr. 31,14, i bedrifter hvor lønnsnivået lå lavere i 2. kvartal 1980.

Finansieringen av lavlønnsordningen skjer ved at de bedrifter hvor lavlønnsordningen ble effektiv, bidrar til ordningen med lønns tillegg som totalt tilsvarer halvparten av de samlede kostnader, mens den annen halvdel dekkes ved bidrag fra samtlige arbeidstagere. Arbeidstagernes bidrag innbetales til et lavlønnsfond som er hjemlet i hovedoppgjøret mellom LO og N.A.F.

Bedriftenes bidrag til lavlønns tillegg pr. 1. april 1980 og garantitillegg pr. 1. oktober 1980 ble maksimert til 88 øre pr. time, mens arbeidstakerne trekkes med 19 øre pr. lønnet time fra 1. april 1980. For lavlønns tillegg som utbetales av bedriften ut over 88 øre pr. time, ytes refusjon fra Lavlønnsfondet. Det er en forutsetning for lavlønnsordningen at partenes bidrag justeres pr. 1. april 1981 basert på prinsippet om at partene fra 1. april 1980 og ut tariffperioden hver skal dekke halvparten av utgiftene til lavlønnsordningen.

Etter drøftelser med representanter for Finansdepartementet og Skattedirektøren kom partene frem til enighet om en ordning som tok sikte på å forenkle administrasjonen av lønnstrekket på 19 øre pr. time. Selve trekket foretas i tariffavtalene og holdes således utenfor lønningsregnskapene. Trekkbeløpet skal derfor ikke medtas i lønnsinnberetningene til

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

ligningsmyndighetene ved årets slutt. Arbeidstagerne betaler ikke inntektsskatt eller medlemspremie til folketrygden av trekket, og beløpet teller ikke med i pensjonsgivende inntekt. På den annen side betaler de arbeidstagere som mottar lavlønns- og garantitillegg som finansieres av lønnstrekkene, inntektsskatt og medlemspremie til folketrygden av tilleggene. Dette medfører at det generelle lønnstillegget på kr. 1,79 pr. time slår ut med kr. 1,60 pr. time i lønnsstatistikken, mens man på den annen side får med lavlønnstilleggene som finansieres av lønnstrekkene på 19 øre pr. time.

Foruten lavlønsordningen var lønnsglidningen det vanskeligste spørsmål under meglingen. I Riksmeglingsmannens forslag heter det:

«1. N.A.F. og LO er enige om at det er nødvendig å styrke produktiviteten i norsk arbeidsliv for å bedre bedriftenes konkurransevne og dermed sikre sysselsetningen. Hovedorganisasjonene vil derfor understreke at avtaler som medfører regulering av fortjenestenivået skal knyttes til bedriftenes reelle økonomiske stilling og produktivitetsutvikling. Partene er videre enige om at det må være en målsetting at man for årene fremover har som utgangspunkt å bedre vår konkurransesituasjon.

2. Lønnsglidning er definert som fortjenesteutvikling som ikke direkte følger av de sentrale lønnsforhandlingene. Generelt tillegg, lavlønnstillegg og garantitillegg er således ikke å anse som lønnsglidning. Partene er enige om at lønnsglidningen i løpet av 1980 ikke skal overstige 3 prosent i gjennomsnitt. Partene vil i fellesskap nøye følge denne utvikling, se pkt. 3. I denne forbindelse er partene enige om at det i tillegg til de sentrale forhandlinger i avtaleperioden bare skal være adgang til lokale forhandlinger én gang hvert avtaleår, og dersom lønnsglidningen i 1980 blir større enn 3 prosent i gjennomsnitt, skal det for 2. avtaleår innføres et «tak» på glidningen. Størrelsen på dette «taket» blir i så tilfelle å forhandle om sentralt pr. 1. april 1981.

Grunnlaget for beregningen av lønnsglidningen er LO/N.A.F.-området eksklusive offshore-tillegg.

3. Lønnsøkning blir statistisk i noen tilfelle registrert som lønnsglidning på grunn av strukturelle forskyvninger i statistikken ved overgang av arbeidstagere fra bedrifter med lavere til høyere fortjeneste, økt bruk av ulempetillegg m.v. LO og N.A.F. er enige om å sette ned et utvalg som nærmere analyserer endringer i fortjenesteforholdene som fremgår av kvartalsstatistikken for arbeidere i det private arbeidsliv. Utvalget vil også nøye følge lønnsutviklingen i bedriftene gjennom perioden, se pkt. 2. Det forutsettes at begge parter har samme tilgang til det statistiske materialet.»

I siste fase av meglingen om den økonomiske ramme fikk partene en avklaring med

myndighetene om statens bidrag til inntektsoppgjøret. Ialt gikk staten inn med et bidrag på 1,4 milliarder kroner hvorav vel halvparten gikk til skattelettelser, mens det resterende gikk til sterk økning av barnetrygden. Når det gjaldt inntektsskatten ble den redusert med et beløp som tilsvarte 0,6 prosent av pensjonsgivende inntekt i 1980. Dette medførte at skattetrekkene kunne reduseres med 1,0 prosent av pensjonsgivende inntekt fra 1. juli. Samtidig ble fradragsretten for kontingenter til arbeidstager- og arbeidsgiverorganisasjoner hevet. Det skattefrie beløp for fagforeningskontingent ble hevet fra kr. 1 400,— til kr. 1 800,— pr. år og skattefri kontingent til arbeidsgiverorganisasjoner ble hevet fra 3 til 4 promille av utbetalt lønn i bedriftene.

For å hindre en eventuelt sterkere inntektsøkning for lønnstagergrupper som ikke falt inn under tariffavtaler hvor landsomfattende arbeidstager- eller arbeidsgiverorganisasjoner var part, ble det i desember 1979 vedtatt en lov om inntektsregulering. Denne loven gjelder frem til 1. april 1982. Etter denne loven skulle det gis forskrifter for når og i hvilken utstrekning inntekten kunne økes for arbeidstagere som ikke var omfattet av tariffavtaler hvor landsomfattende arbeidstager- eller arbeidsgiverorganisasjoner var part. Slike forskrifter om generell inntektsøkning ble gitt ved kgl. res. av 27. juni 1980. Forskriftene ga adgang til å gi lønnstillegg innen rammen av de tariffmessige tillegg som var gitt i hovedoppgjøret mellom LO og N.A.F. Ved bedrifter hvor det hadde vært vanlig praksis å følge reguleringene i tariffavtaler hvor andre landsomfattende arbeidstager- eller arbeidsgiverorganisasjoner var part, f.eks. oppgjøret for de statsansatte, ble det åpnet adgang til lønnsregulering innen rammen av disse oppgjørene.

2. LØNNSUTVIKLINGEN

På grunn av inntektsstoppen som ble gjennomført fra 12. september 1978 til 31. desember 1979, viser lønnsstatistikken en svak og avtagende lønnsvekst i 1979. Det motsatte er tilfelle i 1980. For voksne arbeidere i industrien, transportvirksomhet og bygge- og anleggsvirksomhet steg den gjennomsnittlige timefortjeneste bare med 1,2 prosent fra 4. kvartal 1978 til 4. kvartal 1979. Fra 1. kvartal 1979 til 1. kvartal 1980 utgjorde den tilsvarende stigning (korrigert for etterbetalinger) ca. 3,0 prosent og fra 4. kvartal 1979 til 4. kvartal 1980 14,5 prosent, herav 15,2 prosent i industrien. For 1980 under ett utgjør stigningen i timefortjenesten fra foregående år 9,5 prosent i industri, transport-

virksomhet og bygg- og anleggsvirksomhet, herav i industrien 10,1 prosent. På grunn av den sterke lønnsstigningen i løpet av 1980 vil det være et betydelig overheng i lønnsutviklingen fra 1980 til 1981.

Da arbeidslønnen både er inntekt for lønsmottagere og utgift eller produksjonskostnad for bedriftene, kan man trenge flere lønnsbegreper for å beskrive utviklingen. I tabell 2 a er det gitt en oversikt over utviklingen i den gjennomsnittlige timefortjeneste for industriarbeidere såvel eksklusive som inklusive betaling for helge- og feriedager samt lønn under sykdom og permisjon. Arbeidsgiveravgiftene til folketrygden og LO/N.A.F.-ordningene er dessuten inkludert i bedriftenes lønnskostnader. Bedriftenes lønnskostnader pr. timeverk er det mest relevante av disse begrepene når det gjelder å beskrive utviklingen i lønnskostnadene. Dessuten er utviklingen beskrevet ved hjelp av beregnet årslønn. Dette lønnsbegrep fremkommer i tabellen ved å multiplisere gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helge- og feriedager samt annet betalt fravær med det gjennomsnittlige antall timer pr. uke på ordinær tid i 2 uker. Denne beregnede årslønn omfatter på den ene side ikke overtidarbeid, men på den annen side heller ikke virkningene av permitteringer, streiker og annet ikke betalt

fravær. En svakhet ved beregningsmåten er også at lønn under sykdom ikke er inkludert i timefortjenestene. Dette får på grunn av den nye sykkelønnsordningen særlig konsekvenser for 1978 og 1979.

Lønnsstigningen for industriarbeidere i 1970-årene kulminerte i 1975 med en lønnsøkning på ca. 20 prosent fra foregående år. Senere er stigningstakten som det fremgår av tabell 2 a avtatt fra år til år frem til 1979. Særlig var lønnsøkningen svak i 1979 som følge av inntektsstoppen.

Fra og med 1980 er offshore-arbeidere som arbeider ute i Nordsjøen, ikke medtatt i lønnsstatistikken for industrien. Denne statistikken for de umiddelbart foregående år unnatt 1979 hvor det er utarbeidet statistikk både inklusive og eksklusive offshore-arbeidere ikke med i lønnsstatistikken, idet installasjonsvirksomheten i Nordsjøen da var på et forberedende stadium.

Det fremgår videre av tabell 2 a at lønnskostnadene pr. timeverk steg med 10,2 prosent fra foregående år mot 4,7 prosent fra 1978 til 1979. Foruten den direkte lønn for arbeidet tid omfatter lønnskostnadene lønn for ikke arbeidet tid, som f.eks. feriepenger, lønn under sykdom o.l., og sosiale avgifter. I folketrygden ble satsene for arbeidsgiveravgiften hevet med 0,3 prosentenhet fra 1. januar 1980.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 2 a. Lønnsutviklingen for industriarbeidere (gjennomsnitt for menn og kvinner)

		1975	1976	1977	1978	1979	1979 ³⁾	1980 ³⁾
Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	kr.	25,30	29,50	32,69	35,30	36,29	36,02	39,67
Stigning fra foregående år	pst.	20,2	16,6	10,8	8,0	2,8	—	10,1
Indirekte personalkostnader i pst. av gj.sn. timefortj. ekskl. betaling for helgedager og feriepenger	»	37,3	35,4	35,5	37,6	40,1	40,1	40,2
Herav:								
Betaling for helgedager	»	3,9	3,0	3,0	3,9	4,3	4,3	3,9
Feriepenger	»	9,9	9,8	9,8	9,9	9,9	9,9	9,9
Feriepenger og lønn u. sykdom	»	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Lønn u. sykdom og permisjon	»	1,0	1,2	1,4	3,3	5,6	5,6	5,6
Arbeidsgiveravgiftene:								
Folketrygden	»	19,5	18,4	18,5	18,9	19,0	19,0	19,3
LO/N.A.F.-ordningene	»	2,1	2,1	1,9	0,7	0,4	0,4	0,6 ⁴⁾
Gj.sn. timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l.	kr.	29,27	33,90	37,63	41,65	43,80	43,47	47,72
Stigning fra foregående år	pst.	19,9	15,8	11,0	10,7	5,2	—	9,8
Bedriftens lønnskostnader pr. timeverk ¹⁾	kr.	34,74	39,94	44,29	48,57	50,84	50,46	55,62
Stigning fra foregående år	pst.	19,5	15,0	10,9	9,7	4,7	—	10,2
Stigning i beregnet årslønn fra foregående år	»	19,9	11,5	9,0	7,8	2,8 ²⁾	—	10,1

¹⁾ Gjennomsnittlig timefortjeneste inkl. betaling for helgedager, feriepenger, lønn under sykdom o.l. samt arbeidsgiveravgiftene til trygdene.

²⁾ Eksklusive virkningene av sykelønnsordningen.

³⁾ Eksklusive offshorearbeid.

⁴⁾ Inklusive trekket av 19 øre pr. time til lavlønnsfondet fratrasket overføringen fra lavlønnsfondet anslått til 0,2 prosent.

I tabell 2b er det gitt en oversikt over lønnsøkningen pr. time fordelt på tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning for mannlige arbeidere i industri, bygg- og anleggsvirksomhet og transportvirksomhet. Tabellen viser utviklingen mellom korresponderende kvartaler for å eliminere sesongvariasjonene i statistikken. Mens lønnsglidningen i 1960-årene stort sett varierte mellom 3—4 prosent pr. år, kom

glidningen i 1970-årene opp på et vesentlig høyere nivå.

Som det fremgår av tabell 2b var lønns-glidningen etter vanlige definisjoner 8,8 prosent fra 4. kvartal 1979 til 4. kvartal 1980. Det vises forøvrig til at lønns-glidningsspørsmålet skal drøftes av partene under våroppgjøret, jfr. punkt VI i meglingsforslaget 1980.

Tabell 2 b. Tariffmessig lønnsøkning og lønns-
glidning for mannlige arbeidere i
industri, bygg- og anleggsvirksomhet
og transportvirksomhet

	Endring i pst. fra samme kvartal året før		
	Herav:		
	Lønns- økning pr. time	Tariff- messig økning	Lønns- glidning
1972, 1. kvartal	9,3	4,3	5,0
1973, 1. kvartal	9,0	3,7	5,3
1974, 1. kvartal	12,2	4,6	7,6
1975, 1. kvartal	24,8	16,9	7,9
1976, 1. kvartal	13,2	8,9	4,3
1977, 1. kvartal	15,2 ¹⁾	9,4 ¹⁾	5,8
1977, 2. kvartal	10,8	3,2	7,6
1977, 3. kvartal	9,5	3,0	6,5
1977, 4. kvartal	9,3	2,9	6,4
1978, 1. kvartal	10,0	2,9	7,1
1978, 2. kvartal	7,3	1,8	5,5
1978, 3. kvartal	8,6	1,8	6,8
1978, 4. kvartal	7,5	2,1	5,4
1979, 1. kvartal	6,0	2,1	3,9
1979, 2. kvartal	4,5	0,4	4,1
1979, 3. kvartal	1,9	0,3	1,6
1979, 4. kvartal	1,2	0,0	1,2
1980, 1. kvartal	2,7	0,3	2,4
1980, 2. kvartal ²⁾	9,7	5,1	4,6
1980, 3. kvartal ²⁾	10,3	5,1	5,3
1980, 4. kvartal	14,1	5,3	8,8

Kilde: N.A.F.s lønnsstatistikk.

Beregningsgrunnlag: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. betaling for helgedager, feriepenger o.l.

¹⁾ Inklusive lønnskompensasjon for arbeidstidsforkortelsen.

²⁾ Korrigert for etterbetalinger.

I bygg- og anleggsvirksomhet steg den gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusive betaling for hellig- og feriedager o.l. med 5,0 prosent fra 2. kvartal 1979 til 2. kvartal 1980 og med 7,7 prosent fra 3. kvartal 1979 til 3. kvartal 1980. De tariffmessige tilleggene slår forholdsvis svakt ut i lønnsutviklingen i bygg- og anleggsvirksomhet. I anleggsvirksomheten ble f. eks. det vesentlige av det generelle tillegget brukt til formål som ikke slår ut i lønnsutbetalinger og derfor heller ikke kommer med i lønnsstatistikken. Det generelle tillegget er bl. a. brukt til å dekke utgifter til sengetøy, hjemreiser, kokkelagsordninger o.l.

For funksjonærer i industrien, transportvirksomhet og bygg- og anleggsvirksomhet steg den gjen-

nomsnittlige månedslønn med 13,7 prosent for menn og 16,7 prosent for kvinner fra 1. september 1979 til 1. september 1980. For de fleste funksjonærene i disse næringene kunne lønnstilleggene først gis da forskriftene i henhold til inntektsreguleringsloven forelå i slutten av juni. Lønnstilleggene er imidlertid i en del tilfelle gitt tilbakevirkende kraft fra 1. mai 1980. Lønnsjusteringene for funksjonærene i disse næringene antas derfor å ha slått ut med en inntektsøkning på ca. 8,2 prosent fra 1979 til 1980. Ut fra tilsvarende forutsetninger for funksjonærene i ledende stillinger, er inntektsøkningen for disse i samme tidsrom anslått til 7,5 prosent.

I hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for heltidsansatte månedslønnede med 2,4 prosent både for menn og kvinner fra april 1979 til april 1980. For heltidsansatt prosentlønnen serveringspersonale steg den gjennomsnittlige dagsfortjeneste med 6,3 prosent for voksne menn og med 8,0 prosent for voksne kvinner fra perioden 1. november 1978 — 30. november 1979 til perioden 1. november 1979 — 30. april 1980. Under inntektsoppgjøret 1980 ble det gitt et lønnstillegg på ca. 14 prosent til de månedslønnede i tariffområdet mellom N.A.F. og L.O. Dette tillegget inkluderer refusjoner fra lavlønnsfondet. På grunn av avstemningsfristen 25. juni kom dette beløp ikke med i lønnsstatistikken for april 1980. Garantibeløpet pr. 1. oktober 1980 slår i hoteller og restauranter ut med en lønnsøkning på ca. 5,4 prosent.

I bankvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste med 16,0 prosent for menn og med 16,8 prosent for kvinner fra 1. september 1979 til 1. september 1980. Fra 1. mai 1980 ble det gitt et tariffmessig generelt tillegg på 10,5 prosent og fra 1. oktober et lavlønnstillegg som varierte fra kr. 2700,— i lønnstrinn 1 til kr. 300,— i lønnstrinn 9 og som i 1980 slår ut med en gjennomsnittlig lønnsøkning på 0,2 prosent. Dessuten er den kortere arbeidstid i bankene om sommeren utvidet med 14 dager og julegratialet er erstattet med en tariffbestemmelse om en halv måneds lønn i desember. Det generelle tillegget slår ut med en lønnsøkning på 7,0 prosent fra 1979 til 1980. I tillegg kommer de øvrige endringene samt lønnsglidningen.

I forsikringsvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for menn med 14,6 prosent og for kvinner med 17,5 prosent fra 1. september 1979 til 1. september 1980. Fra 1. mai 1980 ble det gitt et tariffmessig lønnstillegg innenfor en ramme på 9,0 prosent inntektsøkning fra 1979 til

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

1980. Det generelle tillegget pr. 1. mai 1980 utgjorde 11,9 prosent foruten at det ble gitt et lavlønnstillegg som gjennomsnittlig slo ut med en lønnsøkning på 0,5 prosent.

I varehandelen steg den gjennomsnittlige månedsfortjeneste for menn med 7,2 prosent og for kvinner med 8,0 prosent fra mars 1978 til september 1979. I dette tidsrommet ble det fra 1. april 1978 gitt et tariffmessig lønnstillegg i varehandelen på kr. 206,— pr. måned som ga en lønnsøkning på ca. 3,8 prosent.

Under tariffrevisjonen i varehandelen i 1977 ble partene enige om en lønnsutviklingsgaranti som tok sikte på å redusere forskjellen i lønnsnivået mellom de ansatte i varehandelen og arbeiderne i industrien. Fortjenestenivået for de ansatte i varehandelen skulle etterhvert heves slik at det nådde 95 prosent av gjennomsnittslønnen for industriarbeidere.

Det ble avtalt at garantitillegg skulle gis pr. 1. april 1979 og 1. april 1980. På grunn av inntektsstoppen ble garantitillegget, som skulle vært gitt 1. april 1979, skjøvet frem til 1. januar 1980. Det ble da gitt et tillegg på kr. 114,— pr. måned. Det siste opptrappings-tillegget skulle gis pr. 1. april 1980. Under inntektsoppgjøret våren 1980 konstaterte imidlertid partene i varehandelen at det mellom N.A.F. og LO ble gjennomført en lavlønnssordning med et annet innhold enn lønnsutviklingsgarantien i varehandelen. Partene ble derfor enige om å drøfte spørsmålet om hvilke type lønnsutviklingsgaranti som skulle gjelde i varehandelen ved tariffrevisjonen våren 1982.

Fra 1. april 1980 ble det i varehandelen gitt lønnstillegg til arbeidstagere med personlig lønn som varierte fra 13,0 prosent til 8,5 prosent til 8,5 prosent. Minstelønnssatsene ble hevet med 15—18 prosent. Gjennomsnittlig utgjorde lønnstilleggene 11,9 prosent.

I utenriks sjøfart steg månedsfortjenesten for voksne sjøfolk med gjennomsnittlig 7,7 prosent fra mars 1978 til mars 1979 og med 5,3 prosent fra mars 1979 til mars 1980. En vesentlig del av dette skriver seg fra betaling for arbeid utover normal tid. I perioden mars 1979 til mars 1980 har det ikke vært regulering av selve hyrene. Overenskomsten for sjøfolk på skip i utenriks sjøfart løp ut 31. oktober 1980. Forhandlingene om ny overenskomst førte til lønnstillegg i størrelsesorden 18—20 prosent. For sjøfolkene ble hyren hevet med 15 prosent foruten at det ble gitt et lavlønnstillegg på 2½ prosent, og et beløp på 2½ prosent til fordeling på forskjellige områder. Offiserene fikk også hyren hevet med 15 prosent foruten at de fikk et be-

løp på 2½ prosent til fordeling på forskjellige områder.

For voksne sjømenn i innenriks sjøfart var det en ubetydelig endring i lønnsnivået fra november 1978 til november 1979. Under tariffoppgjøret våren 1980 ble det gitt et generelt tillegg på kr. 1,79 og et lavlønnstillegg på kr. 3,00 pr. time. Etter trekk av 19 øre pr. time til Lavlønnsfondet og visse overføringer ble månedshyren fra 1. april 1980 hevet med kr. 770,—. Garantitillegget pr. 1. oktober slo ytterligere ut med en heving på kr. 690,—. For voksne sjømenn i innenriksfart vil derfor månedshyren stige med 15—16 prosent fra 1979 til 1980 og for matroser med 19—20 prosent.

Lønnsstatistikken for statsansatte, som omfatter ca. 170 000 arbeidstakere, viser en lønnsstigning på 13,9 prosent fra 1. oktober 1979 til 1. oktober 1980. For kvinner var stigningen 15,3 prosent i perioden, og for menn 13,6 prosent. På årsbasis er lønnsstigningen fra 1979 til 1980 beregnet til 9,2 prosent.

Årslønnsveksten har variert noe mellom ulike grupper ansatte:

	Gj.snitt. Årslønn 1980 kr	Prosent- vis endring 1979—80
Ekspedisjonssjef/Under- direktør/Byråsjef	148 273	10,0
Førstesekretær/Konsulent/ Førstekonsulent	102 180	7,8
Kontorassistent/Kontor- fullmektig	66 564	12,5
Verkstedarbeider (NSB) telemontør (Televerket)	76 992	10,6

Tre av disse stillingsgruppene har hatt en lønnsutvikling som er sterkere enn gjennomsnittet for statstilsatte. Det er ulike årsaker til dette. For ekspedisjonssjefer m. v., er det tatt hensyn til at de fleste i gruppen får ett lønnstrinn opprykk med virkning fra 1. mai 1980. Dette er et resultat av et nylig avsluttet justeringsoppgjør som foreløpig er godtatt av to av hovedorganisasjonene staten forhandler med. Kontorassistent/kontorfullmektiggruppen som i det vesentlige består av kvinner, har en lønnsutvikling som er preget av at omsorgsarbeid nå godskrives i tjenesteansienheten. Dessuten ble toplønnen endret ved siste tariffoppgjør. Gruppen verkstedarbeidere (NSB)/telemontør består av ca. 4 500 personer. Dette er ca. 300 flere enn ved forrige telling. Antallet i de ulike lønnstrinn er også endret slik at det i 1980 var ca. 700 flere enn

i 1979 i de to høyeste lønnstrinn på opptjeningsstigen.

Ved tariffrevisjonen i staten 1. mai 1980 ble det gitt tillegg som tilsammen var beregnet å gi 9,06 prosent vekst i lønningene fra 1979 til 1980. Den samlede ramme pr. 1. mai var 13,6 prosent. Foruten et generelt tillegg, besto rammen av et variabelt kronetillegg i lønnstrinnene 12—20 og en lavlønsordning for ansatte på lønnsstiger fra lønnstrinn 5 til 13. I rammen inngikk også justeringer og normeringer med 0,8 prosent.

Økonomisk ramme ved tariffrevisjonen 1. mai 1980:

	Pr. 1. mai	På årsbasis
Generelt tillegg	11,3 pst.	7,53 pst.
Lavlønn- og kronetillegg..	1,5 pst.	1,00 pst.
Justeringer/normeringer ..	0,8 pst.	0,53 pst.

I perioden 1. oktober 1979 til 1. oktober 1980 utgjorde lønnsglidningen i staten 0,3 prosent.

Tilsatte i skoleverket hadde en vekst i månedsfortjenesten på 13,4 prosent fra 1. oktober 1979 til 1. oktober 1980. Økningen var 14,2 prosent for kvinner og 13,1 prosent for menn. Utviklingen på årsbasis fra 1979 til 1980 var 8,9 prosent i denne sektoren. Ved tariffrevisjonen 1. mai 1980 fikk lærerne de samme lønsmessige forbedringer som statstilsatte.

Lønnsstatistikken for kommuneansatte blir innhentet pr. 1. oktober hvert år. Statistikken er under oppbygging. Siktemålet er at den skal foreligge tidnok til å kunne brukes under tariffoppgjøret det følgende år. De siste tall som nå foreligger, er fra 1. oktober 1979. De viser en stigning fra samme tidspunkt året før på 0,5 prosent for menn og 1,1 for kvinner.

Den økonomiske rammen for lønnsoppgjøret i kommunesektoren pr. 1. mai 1980 var noe høyere enn for staten, ca. 15½ prosent. Dette har sammenheng med lønnsstrukturen med forholdsvis mange ansatte på lavere lønnstrinn.

I tabell 2c er det gitt tall for lønnsutviklingen i årene 1978—80 for en del lønnstakergrupper. Tabellen er gjengitt etter «Økonomisk Utsyn» for 1980» og er ajourført med statistikk som er lagt fram etter denne publikasjonen ble trykt. Tallene gjelder ulike tidspunkt i året. En sammenlikning av lønnsnivå og -utvikling for de ulike gruppene må bl. a. av denne grunn gjøres med varsomhet.

Tabellen gir inntrykk av en varierende lønnsutvikling siste året. Dette har for en del bakgrunn i de ulike registreringstidspunkter. Men også den faktiske lønnsutvikling har vært noe ulik fra gruppe til gruppe.

Utvalget har beregnet veksten i årslønn for en del grupper hvert år fra 1973 til 1980. Beregningene som vises i tabell 2d, bygger på lønnsstatistikk for gruppene og på opplysninger om tariffoppgjør i de enkelte år. Det er sett bort fra at tariffoppgjørene ikke omfatter alle lønnstakere som dekkes av statistikken i en del av gruppene. Beregningsmåten fører til at fordelingen av veksten på de enkelte år er usikker, men sett over hele perioden faller tallene sammen med den utvikling som statistikkene viser. Tallene for industriarbeidere (bortsett fra for 1979—80) og for ledende funksjonærer er de samme som nyttes ved beregninger over disponibel realinntekt i kap. 5.

En sammenlikning mellom grupper må gjøres med varsomhet. Den perioden som er valgt — ut fra statistiske hensyn — kan gi tilfeldige utslag. Andre perioder kan gi et annet forhold mellom gruppenes gjennomsnittstall. Statistikkgrunnlaget kan være forskjellige fra gruppe til gruppe. De ulike veksttall må også ses i lys av ulike inntektsnivåer.

Utvalget har ikke søkt å beregne gjennomsnittlig lønnsvekst for alle lønnstakere fra 1979 til 1980. I følge de foreløpige nasjonalregnskapstall økte utbetalt lønn pr. årsværk med 9,4 prosent i gjennomsnitt for alle næringer. Dette tallet kan synes noe lavt i forhold til de tall som gjengis for 1979—80 i tabell 2d. Forskjellen er imidlertid ikke større enn at den ligger innenfor den usikkerhetsmargin vi må regne med.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 2 c. Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere

	Tids- enhet	Gjennomsnittsfortjeneste i kroner			Prosentvis endring fra året før		
		1978	1979	1980	1978	1979	1980
M e n n							
Jordbruk ¹⁾							
Månedslønte ansatte	Måned	5 054	5 092	5 895	10,3	0,8	15,8
Timelønte ansatte	Time	26,55	27,09	31,63	7,6	2,0	16,8
Industri ²⁾							
Voksne arbeidere	»	36,44	37,47	40,97	7,9	2,8	9,3
Tekniske funksjonærer ⁴⁾	Måned	8 906	8 944	10 215	8,0	0,4	14,2
Kontorfunksjonærer ⁴⁾	»	8 321	8 424	9 584	8,3	1,2	13,8
Arbeidere i privat bygge- og anleggsvirksomhet							
Losse- og lastearbeidere	Time	43,13	44,97	47,03 ³⁾	9,4	4,3	4,7 ³⁾
Utenriksfart, voksne sjømenn ⁵⁾	»	43,99	46,82	47,53 ³⁾	8,5	6,4	3,0 ³⁾
Innenriksfart, voksne sjømenn ⁶⁾	Måned	10 386	11 189	11 779	7,4	7,7	5,3
Privat landtransport, voksne arbeidere	»	5 870	5 896	..	..	0,4	..
Varehandel ⁷⁾	Time	33,40	35,17	37,69 ³⁾	7,1	5,3	5,8 ³⁾
Kontorfunksjonærer	Måned	7 293	7 754	..	12,1	..	..
Butikkfunksjonærer	»	5 215	5 589	..	12,7	..	..
Lagerfunksjonærer	»	5 335	5 673	..	12,4	..	..
Bankvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	»	7 083	7 227	8 380	8,2	2,0	16,0
Forsikringsvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾ ..	»	9 090	9 134	10 472	7,7	0,5	14,7
Statens embets- og tjenestemenn ⁸⁾	»	7 171	7 125	8 097	7,4	- 0,6	13,6
K v i n n e r							
Jordbruk ¹⁾							
Timelønte ansatte	Time	24,74	25,27	29,53	5,3	2,1	16,9
Industri ²⁾							
Voksne arbeidere	»	29,24	30,15	33,55	8,5	3,1	11,3
Kontorfunksjonærer ⁴⁾	Måned	5 243	5 250	6 127	9,5	0,1	16,7
Varehandel ⁷⁾							
Kontorfunksjonærer	»	4 865	5 207	..	12,7	..	..
Butikkfunksjonærer	»	3 978	4 321	..	13,4	..	..
Bankvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾	»	5 231	5 401	6 310	8,8	3,2	16,8
Forsikringsvirksomhet, ansatte i alt ⁴⁾ ..	»	5 682	5 687	6 680	10,9	0,1	17,5
Statens embets- og tjenestemenn ⁸⁾	»	5 723	5 704	6 574	8,5	- 0,3	15,3

¹⁾ September., ²⁾ 2. kvartaloppgaver.) ³⁾ Stigningen fra 2. kv. 1978 til 2. kv. 1979., ⁴⁾ Pr. 1. september.,
⁵⁾ Mars., ⁶⁾ November., ⁷⁾ F.o.m. 1979 ble registertidspunkt endret fra 1. mars til 1. september., ⁸⁾ Pr. 1.
oktober., ⁹⁾ Inkl. offshore.

Tabell 2 d. Beregnet årslønnsvekst for noen grupper

Ar	Industri- arbeidere	Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter		Vare- handel	Hotell og restaur. ¹⁾	Utenriks sjøfart	Bank	For- sikring	Stat	Kom- mune
		I alt	Ledende							
1973—74	17,4	13,4	13,0	12,3	11,1	12,5	13,3	12,0	12,3	11,9
1974—75	19,9	17,6	13,9	18,3	23,5	17,5	17,2	15,9	18,8	17,8
1975—76	11,5	15,3	12,5	15,5	15,1	16,9	9,2	12,1	11,8	14,7
1976—77	8,9	11,8	10,0	10,3	17,0	11,8	12,7	9,9	8,8	9,5
1977—78	7,8	9,4	8,7	12,4	6,1	7,0	10,9	9,6	8,2	8,5
1978—79	2,9	3,1	2,5	2,0	3,0	7,0	3,1	2,3	1,7	3,0
1979—80	10,1	8,2	7,5	12,0	13,9	8,3	12,8	11,5	9,2	10,7
1973—80	108,7	109,8	90,8	117,3	130,0	114,2	110,8	99,9	95,0	104,8
Gjennomsnitt pr. år	11,1	11,2	9,6	11,7	12,6	11,5	11,3	10,4	10,0	10,8

¹⁾ Omfatter både måneds- og prosentlønte.

3. LØNSSPRENDNINGEN ETTER N.A.F.'s STATISTIKK

Det gjennomsnittlige lønnsnivået for arbeidere varierer tildels betydelig mellom de enkelte bransjer i industrien. Dette forhold har vært forholdsvis stabilt over en årrekke. Enkelte bransjer blir derfor karakterisert som høyt-lønnsbransjer og andre som lavlønnsbransjer.

For å få redusert lønnsprendningen mellom de enkelte bransjer og lønsmottagere har det ved inntektsoppgjørene i 1960- og 1970-årene vært gitt lavlønns tillegg. Beregningsmessig har disse tilleggene vært fordelt bransjevis etter det gjennomsnittlige lønnsnivå for menn i den enkelte bransje i forhold til industriens gjennomsnitt. Bransjer med lønnsnivå på under 80 prosent av industriens gjennomsnitt har fått de største lavlønns tillegg, mens tilleggene har vært trappet ned med stigende fortjenestenivå.

Etter denne beregningsmåte er lavlønns tilleggene stillet til disposisjon for forhandlinger mellom partene i den enkelte bransje eller overenskomst. Lavlønns tilleggene kunne derfor bli plassert innen visse områder eller bedrifter i en bransje eller gitt til spesielle grupper av arbeidstagere. Ofte er imidlertid lavlønns tilleggene delt ut med samme beløp til de enkelte arbeidstagere i overenskomstområdet. Foruten de mer generelle lavlønns tilleggene har det også vært gitt mer spesielle lavlønns tillegg innen enkelte bransjer som bakerier, kjøttindustri, landtransporten, innenriks sjøfart og hoteller og restauranter.

Under inntektsoppgjøret i 1980 gikk man over til en ny beregningsmåte for lavlønns tilleggene. Mens tilleggene tidligere ble beregnet bransjevis i forhold til industriens gjennom-

snitt, ble de nå beregnet bedriftsvis i forhold til industriens gjennomsnitt. Grunnlaget for sammenligningene ble dessuten endret fra lønnsnivået for voksne menn til lønnsnivået for voksne arbeidere, dvs. gjennomsnittet for menn og kvinner. Da kvinner gjennomgående hadde et lavere lønnsnivå enn menn, medførte dette at det måtte gis større lavlønns tillegg enn etter tidligere beregningsmåte i bransjer hvor det var relativt mange kvinner, f. eks. i teko-bransjene. Samtidig med den nye beregningsmåten for lavlønns tilleggene endret man også innholdet i lønnsbegrepet, idet overtidstillegg og tillegg som knytter seg til arbeidets art, som f.eks. skifttillegg, smusstillegg o.l., ble holdt utenfor beregningsgrunnlaget.

Lavlønns tilleggene pr. 1. april 1980 varierte fra 50 øre til kr. 3,00 pr. time i bedrifter hvor det gjennomsnittlige lønnsnivå lå lavere enn 90 prosent av industriens gjennomsnitt. Innen tariffkomplekset mellom LO/N.A.F. slo dette tillegget ut med en lønnsøkning på gjennomsnittlig 33 øre pr. time, herav gjennomsnittlig 25 øre pr. time i industrien.

Fra 1. oktober 1980 ble det utbetalt et garantitillegg som skulle bringe fortjenestenivået på den enkelte bedrift opp til 85 prosent av det samme beregningsgrunnlag som for lavlønns tillegget. Innen tariffkomplekset mellom LO/N.A.F. ble det beregnet at dette tillegget gjennomsnittlig ville slå ut med en lønnsøkning på ca. 17 øre pr. time. Dette tillegget vil få størst betydning for bransjer utenfor industrien som innenriks sjøfart, hoteller og restauranter og renholdsbedrifter.

Utviklingen i det relative lønnsnivå for mannlige arbeidere fra 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1980 framgår av tabell 2e. Virkningen

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 2 e. Bransjevis oversikt over det relative lønnsnivå¹⁾ i 3. kvartal 1965 til 3. kvartal 1980

Voksne menn i industrien = 100

	1965 3. kv.	1973 3. kv.	1975 3. kv.	1976 3. kv.	1977 3. kv.	1978 3. kv.	1979 3. kv.	1980 ²⁾ 3. kv.
Voksne menn:								
Bergverk	110	105	109	111	110	107	108	114
Industri ialt	100	100	100	100	100	100	100	100
Herav:								
Kjøttindustri	93	92	93	93	92	92	92	92
Konservesfabrikker	81	85	84	83	86	87	86	88
Fiskeindustri	95	88	86	85	86	87	85	86
Hermetikkfabrikker	77	81	80	82	80	80	79	79
Sildemelindustri	89	92	91	96	92	91	94	95
Margarinfabrikker	93	90	84	89	87	85	91	82
Møller og forblenderier	92	87	87	92	93	93	94	94
Bakerier og konditorier	93	89	86	84	83	85	86	88
Sjokolade- og dropsfabrikker ..	101	90	87	89	93	92	91	90
Bryggerier og mineralvann- fabrikker	91	98	93	94	94	94	94	94
Tobakksfabrikker	92	88	88	89	90	90	92	91
Tekstilfabrikker	88	85	86	86	86	86	87	87
Konfeksjonsfabrikker	93	87	86	86	86	86	87	88
Lærware- og sportsartikkel- fabrikker	101	91	82	84	83	83	86	84
Skofabrikker	96	89	82	82	83	81	81	82
Trelastfabrikker	89	88	88	92	90	88	89	90
Trevarefabrikker og snekkerier ..	104	98	91	93	92	93	94	91
Møbel- og annen treindustri ..	93	90	86	87	88	86	86	86
Papirindustri	97	96	101	100	99	98	98	98
Wallboardfabrikker	98	98	96	97	98	97	99	98
Eskefabrikker	104	98	96	98	98	96	98	98
Konvolutt-, pose- og papir- varefabrikker	99	96	92	95	92	90	91	94
Boktrykkerier ialt samt avis- trykkerier utenfor Oslo	109	107	103	104	110	113	112	113
Bokbinderier	103	100	96	98	102	103	102	101
Litotrykkerier	106	107	102	106	109	112	112	112
Maling- og lakkindustri	94	93	93	97	98	95	96	94
Plastindustri	95	95	93	90	92	91	92	91
Oljemøller og fettraffinerier, tranindustri	96	102	97	96	96	95	96	96
Sprengstoffindustri	102	100	106	106	103	104	102	103
Gummivarefabrikker	101	94	91	90	91	91	92	91
Teglverk	90	86	83	88	92	90	93	96
Fajanse-, porselens- og keramikkindustri	102	97	97	95	96	95	97	96
Glassverk	102	96	94	94	97	94	94	94
Sement- og lettbetongindustri ..	112	107	106	109	107	104	104	99
Stenindustri	102	98	93	95	96	100	100	107
Mineralindustri	103	98	94	93	94	94	93	95
Betongvarefabrikker	107	98	94	97	99	99	102	99
Elektrokjemisk industri	99	99	107	105	104	102	103	107
Mekaniske verksteder ialt	105	107	105	104	104	105	104	103
Radiofabrikker	103	98	99	97	97	96	95	97
Bilverksteder	101	96	93	95	96	95	95	94

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

	1965 3. kv.	1973 3. kv.	1975 3. kv.	1976 3. kv.	1977 3. kv.	1978 3. kv.	1979 3. kv.	1980 ³⁾ 3. kv.
Karosseribedrifter	107	102	98	98	96	95	95	95
Byggevirksomhet ialt	120	115	109	109	111	112	113	116
Anleggsvirksomhet	160	145	142	137	141	144	156	
Landtransport i alt	89	91	92	91	91	89	92	94
Herav:								
Rutebilselskaper	87	89	93	91	90	87	91	93
Voksne kvinner:								
Industri i alt ²⁾	75,3	79,7	81,0	83,1	83,1	83,9	84,0	85,4

¹⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og feriepenger o.l. samt overtidstillegg.

²⁾ Beregnet på grunnlag av gjennomsnittlig timefortjeneste eksklusive betaling for helgedager og feriepenger o.l. samt overtidstillegg. Skifttillegg er i denne sammenheng også holdt utenfor.

³⁾ Eksklusive etterbetalinger.

av garantitillegget pr. 1. oktober 1980 kommer ikke med i denne tabell. Det relative lønnsnivå i tabellen er beregnet på grunnlag av de gjennomsnittlige timerfortjenester eksklusive overtidstillegg i de respektive bransjer. Det er imidlertid ikke foretatt noen korreksjon for forskjellig ordinær ukentlig arbeidstid i de enkelte bransjer. Dette forhold gir et noe overvurdert lønnsnivå i bergverkene og den hel- og døgnkontinuerlige skiftindustrien. Mens den vanlige ordinære ukentlige arbeidstid utgjør 40 timer, utgjør den for arbeid under dagen og i helkontinuerlig skiftindustri 36 timer pr. uke.

Bransjer med lønnsnivå under industriens gjennomsnitt finner man først og fremst innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien, tekstil- og bekledningsindustrien, visse deler av treindustrien og den mineralbearbeidende industri og transportsektoren. Statistikken viser at plasseringen av lavlønnslagene ikke har endret seg meget fra 1965 til 1980.

For kvinnelige arbeidere sett under ett har det derimot funnet sted en heving av lønnsnivået relativt til menn. Mens den gjennomsnittlige timefortjeneste (eksklusive overtids-tillegg, skifttillegg etc.) for kvinnelige arbeidere utgjorde 75,3 prosent av den tilsvarende timefortjeneste for mannlige arbeidere i 3. kvartal 1965, var det tilsvarende forhold 84,0 prosent i 3. kvartal 1979 og 85,4 prosent i 3. kvartal 1980. Da de summariske gjennomsnittsfortjenestene for henholdsvis mannlige og kvinnelige arbeidere er lite sammenlignbare tallstørrelser, gir tallene en bedre karakteristikk av utviklingstendensene enn av nivåforskjellene.

Sammenligner man det relative lønnsnivå (voksne menn i industrien = 100) før og etter inntektsoppgjøret våren 1980, dvs. 3.

kvartal 1979 og 3. kvartal 1980, har den sterkeste relative bedringen funnet sted i steinindustrien, bergverkene og elektrokjemisk industri. Alle disse bransjene lå i 3. kvartal 1980 godt over industriens gjennomsnitt. Den sterkeste nedgang har funnet sted i sement- og lettbetongindustrien, betongvarefabrikkene og trevarefabrikker og snekkerier. I margarinfabrikkene skyldes den relative nedgangen at denne bransjen som høstfag ikke hadde fått med de tariffmessige tilleggene i lønnsstatistikken for 3. kvartal 1980. I landtransporten hvor det foruten lavlønnstillegget pr. 1. april 1980 også ble gitt et garantitillegg på kr. 1,50 pr. time fra 1. januar 1980, er det relative lønnsnivået steget med 2 prosentenheter.

De aller fleste endringene i det relative lønnsnivået mellom 3. kvartal 1979 og 3. kvartal 1980 ligger i området ± 1 prosentenheter. Det mange bransjer vinner i den relative plassering fra ett år til det neste, tapes i det påfølgende år eller omvendt. Disse forandringene opp eller ned som i større eller mindre grad skyldes tilfeldige forhold, endrer ikke bildet av bransjenes relative plassering i lønnsbildet. Enkelte lavlønnbransjer har imidlertid tapt terreng over flere år slik at det har funnet sted en mer markert endring i lønnsbildet. Det samme er tilfelle med enkelte høylønnsgrupper, f.eks. byggevirksomhet — selv om det relative lønnsnivået her har steget noe i løpet av de par siste årene. I store bransjer som jernindustrien, papirindustrien, tekstilindustrien og landtransporten er det små endringer som har funnet sted i den relative plasseringen i løpet av de siste årene. Det bildet man får av bransjenes relative plassering i lønnsbildet er derfor omtrent det samme i 3. kvartal 1980 som i tidligere år, som det fremgår av tabell 2c.

KAPITTEL 3

Inntektene i jordbruk og fiske

1. INNTEKTSUTVIKLINGEN I JORDBRUKET

Den beregnede veksten i jordbruksinntektene avhenger noe av hvilke inntektsbegrep og kilder som legges til grunn.

I utvalgets rapport fra desember 1980 ble det gitt to tallsett for inntektsutviklingen fra 1978 til 1980. Det ene var tall fra Budsjett-nemnda for jordbruket for vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk basert på normal-årsavlinger. Det viste en vekst på 5,3 pst. fra 1978 til 1979 og på 7,8 pst. fra 1979 til 1980. Det annet sett gjaldt et uveid gjennomsnitt av inntektsveksten for 17 modellbruk. Med et anslag for produktivitsveksten som var nevnt i St. prp. nr. 125 for 1979—80, økte inntekten for modellbrukene med ca. 4½ pst. fra 1978 til 1979 og med vel 8 pst. fra 1979 til 1980.

Budsjett-nemnda for jordbruket vil om kort tid legge fram et ajourført tallmateriale for partene i jordbruksoppgjøret. Beregningsutvalget har derfor ikke funnet grunn til å revidere de foreløpige tallene fra desemberrapporten. Det er av samme grunn heller ikke foretatt nye beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for jordbruket.

2. INNTEKTENE I FISKE

I fiskerieringen brukes flere begreper som belyser ulike sider av inntektsforholdene.

Lønnsevne pr. årsverk, som er mest brukt under støtteforhandlingene mellom staten og Norges Fiskerilag, er en beregnet størrelse og forteller hvor mye rederiet kan utbetale mannskapet dersom regnskapet skal balansere. Lønnsevnen er definert som sum inntekter minus sum kostnader inklusive avskrivninger m. v. dividert med antall årsverk. Lønnsevnen er et beregnet resultatmål og nivået vil i stor grad være påvirket av de kostnadsvurderinger som legges til grunn ved beregningen. Særlig vil valget av avskrivningsprinsipp ha stor betydning. Lønnsevnen er ikke særlig egnet til å belyse fiskernes faktiske inntekter.

Det grunnleggende prinsipp i avlønningsordningen i fisket er prosent- eller lottsystemet

som går ut på at hver fisker har en bestemt prosent eller lott av delingsfangst (bruttofangst minus nærmere definerte fellesutgifter). Denne prosentsatsen eller lotten kan variere alt etter om mannskapet eier redskaper, holder proviant selv osv. Den samlede arbeidsgodtgjørelsen til mannskapet omfatter foruten mannskapslotter også eventuelle hyrer, ekstralotter eller proviant betalt av båtens/rederiets andel av delingsfangst. Ekstralotten går som regel til skipper, bas e.l. og må ses som et slags tillegg for arbeidslederfunksjonen.

Arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk vil således ligge en del høyere enn fiskerlotten pr. årsverk.

I tabell 3a gis en oversikt over beregnet lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse i perioden 1975—80.

Tall for lønnsevne gis etter to forskjellige definisjoner. Det vises til note i tabellen.

Tallmaterialet for årene 1975—79 er basert på de årlige lønnsomhetsundersøkelser som Budsjett-nemnda for fiskerieringen utfører. Nemndas undersøkelser bygger på innhentede regnskapsoppgaver for vanlig godt drevne og vel utstyrte fartøyer over 40 fot som brukes til fiske året rundt. Dette er i henhold til normer fastlagt i Hovedavtalen for fiskerieringen.

Det er således ikke et representativt utvalg for hele fiskeflåten som er grunnlaget for nemndas beregninger. Det beregnede inntektsnivået kan derfor ikke oppfattes som gjennomsnittstall for hele næringen. Budsjett-nemndas beregninger viser at gjennomsnittlig lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse for fartøyer mellom 25 og 40 fot ligger lavere enn for fartøyer over 40 fot. F. eks. var lønnsevnen 36 800 kr og arbeidsgodtgjørelsen 47 900 kr i 1979. De tilsvarende tall for fartøyer over 40 fot var 53 300 kr og 101 900 kr. Etter definisjonen i fotnote 2 i tabell 3a, vil forskjellen i lønnsevne bli enda større.

For 1980 er det foretatt beregninger for tilsvarende fartøyer på grunnlag av foreløpige oppgaver for fangst og priser og for anslag over utviklingen i kostnader m. m. Disse anslagene er naturligvis usikre og må ventes å kunne bli revidert en god del senere.

I Budsjettmemndas materiale er definisjonen av årsverk knyttet til fartøyets driftstid, dvs. den tid fartøyet er utrustet for fiske og mannskapet står ombord. Fartøyer som inngår i beregningene, skal normalt ha 30 ukers driftstid eller mer. Imidlertid kan Budsjettmemnda lempe på dette kravet dersom fangststopp eller regulering gjør at fartøyer ikke oppnår den driftstid de normalt ellers ville hatt. Gjennomsnittlig driftstid for Budsjettmemnd-fartøyene er 37—38 uker. En arbeidsgruppe har på grunnlag av materiale fra noen år tilbake beregnet at det ligger et forholdsvis stort antall timer bak et slikt årsverk.

På en del fartøygrupper blir det på grunn av arbeidets art benyttet utskiftningsmannskaper, slik at det står mer enn én mann bak ett årsverk. Inntekt pr. mann vil i slike tilfelle ligge lavere enn inntekt pr. årsverk.

I tabellen gis oppgaver over gjennomsnittlig lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk for helårsdrevne fartøyer i alt, for fartøyer i torskefiskeriene¹⁾ og for fartøyer i sildefiskeriene²⁾. «I alt gruppen» omfatter noen flere fartøygrupper enn de som går inn under torske- og sildefiskeriene.

Lønnsevnnetallene viser til dels store svingninger fra år til år. Særlig gjelder dette lønnsevnnetallene for sildefiskeriene. Arbeidsgodtgjørelsen har økt både i sildefiskeriene og i torskefiskeriene fra år til år i perioden 1975—80, bortsett fra i 1978. Arbeidsgodtgjørelsen i sildefiskeriene var likevel lavere i 1979 og 1980 enn i årene 1976 og 1977.

Nedgangen i lønnsevnnet etter 1977 har i stor grad bakgrunn i sviktende fiskeressurser og overkapasitet blant enkelte fartøygrupper.

Det framgår av det materiale Budsjettmemnda legger fram at det er forholdsvis store inntektsforskjeller innen næringen. Dette gjelder både mellom distrikter, fiskerier og båttyper. Inntektsforskjellene er imidlertid ikke stabile. Forholdene kan skifte slik at fartøygrupper som tjener godt ett år kan ligge lavt neste år.

¹⁾ Kyst- og bankfiske etter torskeartet fisk, rekefiske, line- og garnfiske på fjerne farvann, trålere og fabrikkskip.

²⁾ Fiske med not og trål etter sild, makrell, lodde, brisling, øyepål, tobis, kolmule og polartorsk.

Tabell 4 b. Inntekter i fiskerinæringen 1975—80. Helårsdrevne fartøyer over 40 fot. Kroner

		1975	1976	1977	1978	1979	1980
1. Lønnsevne pr. årsverk ¹⁾	I alt	39 300	73 700	80 500	49 300	53 300	28 900
	Torsk	43 700	68 100	85 100	61 600	68 300	56 000
	Sild	30 800	100 300	79 100	16 500	11 900	- 44 000
2. Lønnsevne pr. årsverk ²⁾	I alt	57 300	93 600	106 800	85 900	91 700	70 000
	Torsk	57 600	84 800	103 900	89 100	95 400	85 000
	Sild	59 200	130 600	128 500	77 200	82 400	30 000
3. Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	I alt	60 400	85 600	97 600	94 800	101 900	109 000
	Torsk	55 300	76 700	92 500	91 600	99 500	108 000
	Sild	72 100	113 200	116 900	103 500	109 400	112 000

¹⁾ Lønnsevne pr. årsverk: Forutsatt beregnede avskrivninger etter gjenskaffelsesverdi, forrentning av egenkapital og at produktavgiften regnes som kostnad.

²⁾ Lønnsevne pr. årsverk: Forutsatt bokførte avskrivninger, ingen forrentning av egenkapital og at produktavgiften ikke regnes som kostnad.

Kilde: 1975—79: Budsjettmemnda for fiskerinæringen. For 1980: Anslag.

KAPITTEL 4

Prisutvikling og prispolitikk

1. UTVIKLINGEN I KONSUMPRIS- INDEKSEN

Prisstigningen fra januar 1979 til og med februar 1981 målt ved konsumprisindeksen går fram av tabell 4 a.

Tabell 4 a. Konsumprisindeksen (1979=100)

	Jan.	Febr.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Gj.sn.
1979	97,6	97,9	98,3	98,7	99,3	99,8	100,3	100,4	100,9	101,7	102,2	102,4	100
1980	104,0	105,7	107,5	108,1	109,3	110,6	111,9	112,6	113,7	114,8	115,6	116,4	110,9
Pst.-vis stigning fra året før	6,6	8,0	9,4	9,5	10,1	10,8	11,6	12,2	12,7	12,9	13,1	13,7	10,9
1981	119,8	120,7											
Pst.-vis stigning fra året før	15,2 ¹⁾	14,2 ¹⁾											

¹⁾ Prisøkningene 1981 er sterkt påvirket av skatteendringene for 1981 med økte indirekte skatter og reduserte direkte skatter. Hovedtyngden av avgiftsøkningene og reduksjonen i matvaresubsidiene slo ut i januar-indeksen — anslagsvis med ca. 2 poeng.

Prisstigningen i 1970-åra har i gjennomsnitt ligget på 8—9 prosent årlig. Sterkest var stigningen i 1975 da konsumprisindeksen i gjennomsnitt steg med 11,7 prosent. I 1976 og i 1977 var prisstigningen noe lavere, nemlig 9,1 prosent for begge år, og i 1978 8,1 prosent. Fra 1978 til 1979 var det en betydelig avdemping, særlig p.g.a. pris- og inntektsstoppen. Konsumprisindeksen steg da 4,8 prosent. I 1980 viste indeksen en tiltakende og sterk stigning og den gjennomsnittlige stigning fra 1979 til 1980 ble på 10,9 prosent (målt etter ny indeks). Etter gammel indeks var stigningen 10,2 pst. For nærmere omtale av omleggingen av konsumprisindeksen vises det til Beregningsutvalgets foreløpige rapport fra ifjor høst.

Bortsett fra 1979 har prisstigningen i andre vestlige land vist noenlunde samme utvikling som i Norge. I første halvdel av 1970-åra var

prisstigningen i gjennomsnitt ca. 9 prosent pr. år. Stigningen var noe lavere i 1978. Pris- og inntektsstoppen i vårt land førte til en klar forskjell i 1979. Prisstigningen i andre vestlige land var dette året langt sterkere enn hos oss. Fra 1978 til 1979 steg konsumprisindeksen i gjennomsnitt 9,9 prosent i OECD-landene totalt. For de europeiske OECD-land var tallet 10,7 prosent, mot — som nevnt — 4,8 pst. i Norge. Både i Norge og innen OECD forøvrig var prisstigningen i 1980 sterkere enn stigningen forrige år. Mot slutten av 1980 var imidlertid prisstigningstakten i en rekke OECD-land avtakende. I desember 1980 var konsumprisindeksen for OECD-landene totalt 12,1 prosent høyere enn et år tidligere. Tilsvarende tall i Norge var 13,7 prosent. Gjennomsnittet for OECD-landene for 1980 lå imidlertid noe høyere enn for Norge. Se forøvrig tab. 4 b.

Tabell 4 b. Konsumprisindeksen i en del OECD-land. Prosentvis endring

	Endring fra året før					Des. 79 des. 80
	1971—76 Gj.snitt	1977	1978	1979	1980	
Norge	8,5	9,1	8,1	4,8	10,9	13,7
USA	6,6	6,5	7,7	11,3	13,5	12,4
Japan	11,1	8,1	3,8	3,6	8,0	7,1
Vest-Tyskland	5,9	3,7	2,7	4,1	5,5	5,5
Frankrike	8,9	9,4	9,1	10,8	13,3	13,6
Storbritannia	13,6	15,9	8,3	13,4	18,0	15,1
Italia	12,2	17,0	12,0	14,8	21,2	21,3
Sverige	8,3	11,4	10,0	7,2	13,7	14,1
Danmark	9,2	11,1	10,0	9,6	12,3	10,9
Finland	12,1	12,2	7,8	7,5	11,6	13,8
OECD-land (gj.snitt)	8,6	8,7	7,9	9,9	12,9	12,1
Europeiske OECD-land (gj.snitt)	9,8	11,0	9,3	10,7	14,2	13,7

Kilde: Månedlige pressemeldinger fra OECD.

Tabell 4c.¹⁾ Konsumprisindeksen, 1979=100.
 Prosentvis stigning i delindeksen
 (A). Bidrag fra de enkelte delin-
 dekser til totalindeksen (B)

Endring fra året før:	A	B
	1979/1980 Prosent	1979/1980 Prosent- enheter
Matvarer	9	1,7
Drikkevarer og tobakk	4	0,1
Klær og skotøy	10	1,0
Bolig, lys og brensel	12	2,0
Høbler og hush.artikler	13	1,2
Helsepleie	12	0,3
Reiser og transport	12	2,3
Fritidssysler og utdanning	8	0,9
Andre varer og tjenester	18	1,3
Total	10,9	10,9

Merknad: Tab. 4 c er bereknet på grunnlag av oppgitt indekstall uten desimal.

¹⁾ En gjør oppmerksom på at vektgrunnlaget fra og med januar 1979 er basert på forbruket i 1977—79. Indekstall før 1979 kan derfor ikke uten videre sammenliknes med tall fra seinere år.

Tabellene 4 a, 4 c og 4 d viser at prisstigningen i Norge har vært sterk gjennom 1980 og inn i 1981. Tab. 4 c viser at også prisstigningen gjør seg gjeldende over store deler av varespekteret.

Prisstigningen i 1979 var vesentlig lavere enn tidligere år. Dette var bl. a. en følge av pris- og inntektsstoppen og at det på statsbudsjettet for 1979 ikke ble foreslått takst-

og avgiftsøkninger. Som følge av loven om inntektsstopp ble heller ikke jordbruksprisene innenfor jordbruksavtalens ramme økt. Dette ga en vesentlig prisdempende virkning i 1979. Det ble ikke foretatt endringer i forbruker-subsidiene i 1979 som hadde betydning for konsumprisindeksen.

Prisstigningen fra årsskiftet 1980/81 må sees i sammenheng med skatteendringen i 1981. I desember 1980 økte avgiftene på tobakksvarer. Fra 1. januar 1981 økte avgiftene på mineralvann, øl, vin, brennevin og bensin. Videre ble forbrukersubsidier og kompensasjon for merverdiavgift redusert/fjernet på en rekke matvarer. Satsene på storfe og sauekjøtt m.v., fisk og matmjøl ble redusert, mens satsene på smør, margarin, svine- og fjørfekjøtt bortfalt helt. Utslagene på desember og januar indeksen er bereknet til drøye 2 poeng.

Prisene på oljeprodukter steg sterkt både i 1979 og 1980. Stigningen i prisene på bensin og på olje til oppvarming bidro direkte med omlag 0,4 prosentenheter til den gjennomsnittlige prisstigningen fra 1978 til 1979 og med omlag 1,6 prosentenheter fra 1979 til 1980. I tillegg kom de indirekte utslagene gjennom prisøkninger på varer og tjenester der oljeprodukter gir inn i produksjon eller i utføringen av ytelser.

I tabell 4 d er konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor og viser utviklingen i følgende 6 hovedgrupper: jordbruksvarer, fiskevarer, andre norskproduserte konsumvarer, importerte konsumvarer, husleie og andre tjenester.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 4 d. Konsumprisindeksen. Varer og tjenester etter leveringssektor. 1979 = 100

	Vekt ‰	Endring i pst.	
		jan. 79— jan. 80	jan. 80— jan. 81
Total	1 000,0	6,6	15,2
1. Jordbruksvarer	118,0	1,8	17,8
1.1 Mindre bearbeidde	72,8	2,2	17,6
1.2 Mer bearbeidde	45,2	1,2	18,2
2. Fiskevarer	13,4	5,2	27,2
3. Andre norskproduserte konsumvarer	353,2	9,6	18,8
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	115,2	5,4	16,8
3.2 Påvirket av verdensmarkedet pga. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	104,6	21,1	26,1
3.3 Påvirket av verdensmarkedet pga. konkurranse fra utlandet ..	133,4	4,9	14,2
4. Importerte konsumvarer	250,3	7,9	8,5
4.1 Uten norsk konkurranse	139,9	10,1	5,8
4.2 Med norsk konkurranse	110,9	5,3	11,9
5. Husleie	81,2	1,2	10,7
6. Andre tjenester	183,4	4,4	16,5
6.1 Med arbeidslønn som dominerende priskomponent	59,6	1,6	17,4
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	123,8	5,7	16,1

Tabellen viser stigningen over året målt fra januar til januar. Mer tilfeldige utslag vil derfor kunne påvirke tallene. Tabellen viser at postene 1. «Jordbruksvarer» og 6. «Andre tjenester» steg svært moderat gjennom 1979. Denne utviklingen må i hovedsak kunne forklares ved loven om inntektsstopp som gjaldt gjennom hele 1979.

Bestemmelsene om prisstopp som sto ved lag fra februar 1978 må trekkes inn ved vurderingen av prisutviklingen på post 3. «Andre norskproduserte varer» og posten 5. «Husleie». Den sterke prisstigningen i underposten 3.2 «Påvirket av verdensmarkedet» er en følge av prisutviklingen på gull- og sølvvarer og på mineraloljeprodukter. Disse varene går inn under post 3.2. Prisstoppforskriftene av 15. september 1978 som gjaldt ut 1979 omfattet, i motsetning til tidligere bestemmelser, også husleie. Siste kolonne er sterkt påvirket av utslagene av avgifts-/subsidiendringene som ble gjennomført fra årsskiftet, som er omtalt tidligere i kapitlet.

2. PRISREGULERING

I 1979 og 1980 har det vært gjennomført en rekke omfattende tiltak med sikte på å dempe prisstigningen.

Bestemmelsene

Ved kongelig resolusjon av 15. september 1978 ble det fastsatt nye forskrifter om prisstopp, samtidig som det ble vedtatt inntektsstopp. Både bestemmelsene om prisstopp og loven om inntektsstopp var forutsatt å stå ved lag ut året 1979. Prisstoppen ble fra 1. januar 1980 avløst av midlertidige forskrifter av 23. november 1979 om prisberegning og meldeplikt. Lov om innteksregulering avløste fra årsskiftet inntektsstoppen.

Forskriftene av 23. november 1979 skulle motvirke at prisene ble satt høyere enn det som var strengt nødvendig ut fra bedriftenes kostnader. Bestemmelsene tok utgangspunkt i lovlig pris pr. 31. desember 1979, og ga adgang til å gjøre tillegg for stigning i visse kostnader som påløp etter 31. desember 1979. De viktigste endringene i forhold til tidligere forskrifter var at også hjelpestoffer (f. eks. elektrisk kraft, olje drivstoff m. v.) ble godtatt som grunnlag for pristillegg, mot før bare råvarer, halvfabrikata m. v. Det ble også gjort noen flere unntak. Forskriftene ga ikke anledning til å innkalkulere i prisene økte lønnskostnader. I samband med inntektsoppgjøret våren 1980 ble forskriftene endret slik at lønnsutgifter inntil 7,5 prosent av lønnen pr. 31. mars 1980 kunne innreknes i prisene. Økte sosiale kostnader som følge av nevnte lønnsøkning kunne også kompenseres. Med virk-

ning fra 1. januar 1980 ble det også fastsatt prisbestemmelser om priser og avgifter på kommunale ytelser, for elektrisk kraft og for husrom som ikke nyttes til bolig.

Ved utgangen av 1980 hadde de ekstraordinære prisreguleringene stått ved lag i 2½—3 år. I Nasjonalbudsjettet for 1981 ble det varslet at Regjeringen tok sikte på å avvike de ekstraordinære prisreguleringene i 1981.

Ved forskrifter av 21. november 1980 ble det så fastsatt bestemmelser om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser, samtidig som forskriftene av 23. november 1979 falt bort. Forskriftene inneholder bestemmelser om meldeplikt for produsenter og importører med omsetning større enn 15 mill. kr pr. år, og for avanseforhøyelser i veiledende videresalgpriser. Statens pristilsyn er gitt fullmakt til å etablere meldeplikt for tjenesteytende bedrifter.

Forskriftene har som utgangspunkt at de ervervsdrivende selv skal kunne fastsette sine priser og avanser. Men det er meningen at prismyndighetene skal føre tilsyn med prisutviklingen, bl. a. gjennom meldinger fra de ervervsdrivende om pris- og avanseforhøyelser. Det er derfor fastsatt relativt detaljerte retningslinjer som vil bli lagt til grunn ved prismyndighetenes vurdering av pristilleggene. Det er gitt fullmakter for myndighetene til å gripe inn med forbud overfor urimelige forhøyelser, og det vil kunne være aktuelt med inngrep etter forskriftene når ervervsdrivende ved sine pris- og avanseforhøyelser går ut over de retningslinjer som forutsettes lagt til grunn ved vurderingen av forhøyelsene.

I St. meld. nr. 69 for 1980—81 om bl. a. retningslinjer for prismyndighetenes arbeid i 1981 er uttalt at arbeidet med å fremme virksom konkurranse og motvirke skadevirkninger av konkurranseregulerende samarbeid, vil få økt betydning når de direkte prisreguleringer trappes ned. Gjeldende forskrifter på dette området skal vurderes, det samme gjelder de unntak og dispensasjoner som er gitt.

Gjennomføringen

Det ble ført en stram linje i 1978—79 ved behandlinger av søknader om dispensasjon fra prisstoppen.

I retningslinjene for prismyndighetenes arbeid i 1980 ble uttalt at det er meningen at denne strenge dispensasjonspraksis skulle føres videre også etter 1. januar 1980. På den annen side ble det også uttalt at en måtte

rekne med at næringslivet, etter som tiden gikk, måtte føle et stadig sterkere behov for pristilpasninger.

Under perioden med forskriftene om prisberegning og meldeplikt av 23. november 1979 mottok Prisdirektoratet ca. 6 300 søknader om dispensasjon. Det ble gitt dispensasjon i ca. 3 800 tilfelle. Dispensasjonene har ofte vært begrenset i forhold til det som var søkt om. En rekke dispensasjoner gjaldt også mer tilpasninger til selve forskriftene enn egentlig prisforhøyelser.

Prismyndighetenes generelle holdning har vært at bedriftene sjøl så langt mulig må dekke inn økte kostnader gjennom økt effektivitet og kostnadsreduksjoner og ikke gjennom prisforhøyelser.

Kontrollen med at forskriftene ble overholdt har vært omfattende. I perioden har det i alt vært foretatt ca. 11 500 kontroller av bestemmelsene om prisberegning og meldeplikt. Det er funnet ca. 2 000 overtredelser og av disse er 270 anmeldt til politiet. Statens pristilsyn har hatt oppgaven med kontroll og håndheving av inntektsreguleringsloven.

3. PRISUTVIKLINGEN I 1981 — FORVENTNINGER

Som et ledd i skatteendringer for 1981 ble avgifter og forbrukersubsidier endret fra årsskiftet. Hovedtyngden av utslagene kom på januarindeksen med omlag 2 poeng, men vil til en viss grad også påvirke tallene i de nærmeste månedene framover. I tillegg ble takstene på en del offentlige tjenester økt, bl. a. innen samferdselssektoren.

I tabell 1 i innledningen til dette kapitlet er tatt med tall for konsumprisindeksen for januar og februar.

Beregninger foretatt i Prisdirektoratet viser at konsumprisindeksen for april 1981 vil kunne ligge omlag 2½—3 prosent over tallet for februar.

4. KONSUMPRISINDEKSEN FOR FORSKJELLIGE HUSHOLDNINGSTYPER OG UTGIFTSNIVAER

På bakgrunn av omlegging av vektgrunnlaget for konsumprisindeksen, har det foreløpig ikke vært mulig å foreta de vanlige berekningene over konsumprisindeksen for forskjellige husholdningstyper og utgiftsnivåer. Beregningsutvalget rekner med å komme tilbake til dette i neste rapport.

KAPITTEL 5

Utviklingen i disponibel realinntekt

INNLEDNING

Beregningsutvalget har beregnet utviklingen i disponibel realinntekt — inntekter etter fradrag for skatt og korrigert for prisendringer — for noen utvalgte grupper:

- Industriadbeidere
- Industrifunksjonærer
- Lønnstakere i statlig virksomhet
- Trygdete med minstepensjon.

Utviklingen i disponibel realinntekt i 1980 har en klar sosial profil. Det var en gunstigere utvikling for husholdninger med lavere enn med høyere inntekter og en noe gunstigere utvikling for familier med barn enn for enslige. Dette har både sammenheng med endringene i skattereglene, særlig økingen i barnetrygden, og lavlønnsoppgjøret.

Trygdete med minstepensjon har hatt vekst i disponibel realinntekt i 1980. For jordbruket gjorde utvalget beregninger i sin foreløpige rapport (NOU 1981:1) på grunnlag av foreløpige tall. Nye tall var ikke ferdige fra Budsjettmemnda for jordbruket da utvalget avsluttet arbeidet med denne rapporten.

NÆREMERE OM FORUTSETNINGENE FOR BEREGNINGENE

De beregninger som er utført omfatter følgende grupper:

- a) Lønnstakere med inntekt i 1980 på 60 000 kroner, der inntekten før skatt i 1980 forutsettes å ha utviklet seg som for lavlønnsbedrifter (med lavlønns tillegg og tillegg under garantiordningen for LO/N.A.F.-området).
- b) Lønnstakere med inntekt i 1980 på 60 000 kroner, 70 000 kroner, 80 000 kroner og 90 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter N.A.F.s statistikk.
- c) Lønnstakere med inntekt i 1980 på 90 000 kroner, 125 000 kroner, 150 000 kroner og 175 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer i ledende stillinger etter N.A.F.s statistikk.

- d) Trygdete med minstepensjon.
- e) Lønnstakere i utvalgte stillingsgrupper i statlig virksomhet.

For andre enn trygdete er beregningene utført for enslige lønnstakere og for lønnstakere som forsørger ektefelle og henholdsvis to eller fire barn under 17 år.

Beregningene bygger på en rekke forenklede forutsetninger og må brukes med varsomhet. Den nominelle disponible inntekten utreknes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra inntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. En kommer deretter fram til den disponible realinntekten ved å deflatere den nominelle disponible inntekten med konsumprisindeksen. Som i desember-rapporten har vi nyttet konsumprisindeksen etter gammelt grunnlag, se kap. 4.

I tillegg til disse skatte- og trygderegler er det innarbeidet virkninger av mer spesielle økonomiske ordninger som er innført i de senere årene og som har påvirket utviklingen i kjøpekraften. Dette gjelder bl.a. virkninger av lettelsene i skatleggingen av boliger og bankinnskott, fradragsrett for fagforeningskontingent, utviding av banksparing med skattefradrag og virkninger av sykelønnsordningen. Det må understrekes at en rekke av de anslåtte virkningene som beregningsmessig er lagt til grunn for flere av disse ordningene, er usikre.

Slik beregningene er utført, vil det være mange individuelle forhold for den enkelte skattyter som beregningene ikke tar hensyn til. For det første har en forutsatt at det bare er én inntekt i husholdningen. Videre har en ved overgangen fra beregnet årslønn til den skattemessige inntektsfastsettelse ikke tatt hensyn til andre fradrag enn minstepensjonen og oppgjørsfradraget, til tross for at skatten også vil være avhengig av en rekke andre faktorer, som f.eks. regler om banksparing med skattefradrag, fradrag for reiseutgifter, spesielle regler for likning av ektefelle, fradragsretten for sykedelen av folketrygden til og med 1975, gjeldsrenter osv. Videre har en

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

bare tatt hensyn til barnetrygden, selv om inntektstakerne også kan motta andre konstantstønader fra det offentlige.

I 1975 ble det foretatt omfattende endringer i boligbeskatningen, samtidig som fribeløpene ved skattlegging av renter og bankinnskott ble hevet. En har anslått virkningene av disse skattelettelsene til å utgjøre ½ prosent i gjennomsnitt av disponibel realinntekt for alle lønnstakere. Dette er innarbeidet i tallene for 1976. For 1977 har en beregningsmessig tatt hensyn til den gjennomsnittlige anslåtte virkningen av endringer i formuesbeskatningen og hevingen av beløpet for sparing med skattefradrag. Fra 1. juli 1977 ble det innført fradragsrett for fagforeningskontingent. Dette er innarbeidet i tallene for 1977 og 1978.

Virkningen av den nye sykkelønnsordningen som ble innført fra 1. juli 1978 er innarbeidet i tallene for årene 1978 og 1979 for lønnstakere i privat virksomhet. Ordningen innebærer at alle lønnstakere er sikret full lønn under sykdom fra første fraværsdag. Dette er anslått å tilsvare en vekst i disponibel realinntekt på snaut ½ prosent for alle lønnstakere for hvert av årene 1978 og 1979. Størst virkning har ordningen for grupper som før bare hadde folketrygdens sykepenges. For lønnstakere som tidligere hadde full lønn under sykdom, har ordningen ikke gitt noen øking i disponibel realinntekt. For lønnstakere som før hadde kompensasjon svarende til 90 prosent av nettolønnen, bidro den nye ordningen til en viss øking i disponibel realinntekt.

For 1980 har en innarbeidet det statlige bidrag til inntektsoppgjøret våren 1980. Dette bestod av et fradrag i skatten på 0,6 pst. av pensjonsgivende inntekt og av økt barnetrygd med 900 kroner pr. barn fra 1. mai. I beregningene har en dermed ikke tatt hensyn til at det ble foreslått at den øvre grense for fagforeningskontingenter som kan trekkes fra i inntekten, skal økes med 400 kroner til 1 800 kroner. Denne regelen hadde antakelig bare begrenset virkning i 1980. For de som kunne utnytte regelendringen maksimalt, kan det ha betydd en endring i disponibel realinntekt på 0,2—0,3 prosentenheter fra 1979 til 1980.

Det er grunn til å understreke at endrin-

gene i disponibel realinntekt ikke uten videre gir noe fullstendig uttrykk for den faktiske utviklingen i befolkningens levkår eller levestandard. Mange andre forhold spiller også inn. Som eksempel kan nevnes de offentlige ytelser, hvor en for lønnstakerne og jordbrukerne bare har tatt med barnetrygden. Også fellesforbruket, som undervisning, helsestell og sosiale ytelser, er av meget stor betydning for levkårene. For 1976 og 1977 må en også se utviklingen i den disponible realinntekten i sammenheng med nedsettelsen av arbeidstiden som fant sted fra 1. april 1976.

Beregningene omfatter som nevnt bare lønnstakergrupper med samme inntektsutvikling som i gjennomsnitt for voksne industriarbeidere, funksjonærer i industrien og visse lønnstakergrupper i statlig virksomhet. Den individuelle lønnsutvikling vil på forskjellige måter være påvirket av lønnsglidning og ulike tariff tillegg. Lønnstakere som har hatt en annen utvikling i den nominelle inntekt før skatt enn de nevnte gruppene har selv sagt også hatt en annen utvikling i sin disponible realinntekt enn det beregningene viser.

Forutsetningene om å knytte funksjonærlønninger i industrien til høyere inntekter må det også tas forbehold om. Selv om dette kan gi en grov illustrasjon, finner en også innenfor funksjonærgruppene lønnstakere med forholdsvis lave inntekter.

LØNNSTAKERE I INDUSTRIEN

Fra 1979 til 1980 har en regnet med 9,8 pst. vekst i årslønn for voksne industriarbeidere i gjennomsnitt.¹⁾ I tillegg er det foretatt en særskilt beregning for å vise virkningen av lavlønnsoppgjøret; her er det regnet med en årslønn i 1980 på 60 000 kroner og en lønnsvekst på 15 pst. fra 1979 til 1980. For funksjonærer i ledende stillinger er det i samme tidsrom regnet med en årslønnsvekst på 7,5 pst.

I tabell 5a er vist den nominelle lønnsutviklingen før skatt for lønnstakere i industrien som inngår i beregningene.

¹⁾ Beregnet på grunn av foreløpige tall. Statistikk for fjerde kvartal som først ble ferdig da utvalget sluttbehandlet rapporten, gir et noe høyere veksttall, vel 10 pst., jfr. kap. 2.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 5 a. Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt 1970—1980 for lønnstakere i industrien

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.sn. menn og kvinner. N.A.F.s statistikk)		Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger (N.A.F.s statistikk)	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	111,9	11,9	108,8	8,8
1972	121,9	8,9	115,2	5,9
1973	134,8	10,6	127,0	10,2
1974	158,2	17,4	143,5	13,0
1975	189,7	19,9	163,4	13,9
1976	211,6	11,5	183,8	12,5
1977	230,5	8,9	202,2	10,0
1978	248,4	7,8	219,7	8,7
1979	255,9	2,9	225,2	2,5
1980	281,0	9,8	242,1	7,5
1970—73		10,5		8,3
1973—77		14,4		12,3
1977—80		6,8		6,2
1970—80		10,9		9,2

I eksemplet med lavlønsprofil er det tatt utgangspunkt i en lønnstaker med en årslønn på 60 000 kroner i 1980 og som er ansatt i en bedrift hvor den gjennomsnittlige timelønn eksklusive alle tillegg var lavere enn 75 pst. av industriens gjennomsnitt. Det er ikke regnet med noen lønnsglidning i 1979 og 1980. Følgende tillegg er tatt med:

- Generelt tillegg 1. april 1980 på 160 øre pr. time (179 øre fratrukket 19 øre til lavlønsfondet)
- Lavlønnstillegget 1. april 1980 på 3 kroner pr. time
- Tillegg under garantiordningen 1. oktober 1980 på 152 øre pr. time.

Dette gir en lønnsvekst fra 1979 til 1980 på om lag 15 pst.

Lønnstakere innen bedrifter med høyere gjennomsnittslønn enn i eksemplet vil få mindre lavlønnstillegg.

Av tabell 5 b går det fram at skattesystemet og økt barnetrygd i disse beregningene bidrar til en markant sosial profil for tredje året på rad i utviklingen i disponibel realinntekt. Barnefamilier med inntektsnivå og inntektsutvikling som i gjennomsnitt for industriarbeidere får en moderat øking i sin kjøpekraft fra 1979 til 1980, mens enslige og lønnstakere med høyere inntekter får nedgang.

Lavlønnsoppgjøret har bidratt til forsterket utjamning. Det er neppe tvil om at lavlønsgruppene i 1980 kom vesentlig bedre ut enn de med inntekter omkring gjennomsnittet.

Som det går fram av tabell 5 b viser beregningene for lønnstakerne i industrien at alle de utvalgte grupper av husholdninger hadde en særlig sterk vekst i sine disponible realinntekter i årene 1973—77. De disponible realinntektene i denne perioden steg med 3—5½ prosent i årlig gjennomsnitt for lavere og midlere inntekter og med 1½—3½ prosent i årlig gjennomsnitt for høyere inntekter. Med unntak for de aller høyeste inntektene, var stigningen for perioden under ett størst for enslige.

Utviklingen i disponibel realinntekt for årene 1977 til 1980 viser et klart brudd med årene forut når det gjelder samlet vekst. For mange ble det nedgang, men samtidig ble det en klarere sosial profil i den siste perioden. Bare barnefamiliene med lavere og midlere inntekt opprettholdt noenlunde sin disponible realinntekt fra 1977 til 1980. For familier med høyere inntekter var nedgangen i disponibel realinntekt i 1977—80 betydelig. Også enslige inntektstakere på alle inntektsnivåer hadde nedgang i disponibel realinntekt.

For husholdninger med inntektsutvikling som for industriarbeidere lå de disponible

Tabell 5 b. Endring i disponibel realinntekt 1970—1980 for lønnstakere i industrien.
Årlig prosentvis endring

Inntekt 1980	1970— 1980	1970— 1973	1973— 1977	1977— 1980	1977— 1978	1978— 1979	1979— 1980
<i>Med lønnsutvikling som for lavlønnsbedrifter:</i>							
60 000 kroner i 1980							
Enslig							2,4
Ektepar m/2 barn							5,0
Ektepar m/4 barn							5,8
<i>Med lønnsutvikling som i gjennom- snitt for industriarbeidere:</i>							
60 000 kroner i 1980							
Enslig	1,8	0,9	5,4	-1,8	-1,6	-2,6	-1,3
Ektepar m/2 barn	2,4	1,3	4,6	0,5	0,5	-0,7	1,6
Ektepar m/4 barn	2,1	0,5	3,8	1,5	1,4	0,2	2,9
70 000 kroner i 1980							
Enslig	1,6	0,5	5,4	-2,1	-1,6	-2,9	-1,8
Ektepar m/2 barn	2,1	0,6	4,8	—	0,2	-1,0	0,9
Ektepar m/4 barn	1,9	—	4,1	1,0	1,0	—	2,1
80 000 kroner i 1980							
Enslig	1,6	0,5	5,4	-2,3	-1,7	-2,8	-2,4
Ektepar m/2 barn	2,0	0,4	5,0	-0,2	-0,1	-1,2	0,8
Ektepar m/4 barn	1,9	-0,2	4,3	0,8	0,8	-0,4	2,0
90 000 kroner i 1980							
Enslig	1,4	0,5	5,3	-2,6	-1,9	-3,0	-3,0
Ektepar m/2 barn	2,0	0,5	5,0	-0,5	-0,3	-1,5	0,2
Ektepar m/4 barn	1,8	—	4,3	0,4	0,5	-0,6	1,4
<i>Med lønnsutvikling som for ledende funksjonærer i industrien:</i>							
90 000 kroner i 1980							
Enslig	0,1	-1,3	3,7	-3,3	-1,3	-4,2	-4,4
Ektepar m/2 barn	0,7	-1,1	3,6	-1,2	0,1	-2,6	-1,2
Ektepar m/4 barn	0,7	-1,5	3,2	-0,2	0,9	-1,7	0,1
125 000 kroner i 1980							
Enslig	-0,7	-1,9	2,7	-3,9	-2,3	-4,5	-5,0
Ektepar m/2 barn	0,0	-1,6	3,1	-2,3	-0,8	-3,3	-2,9
Ektepar m/4 barn	0,1	-1,8	2,8	-1,4	-0,1	-2,5	-1,6
150 000 kroner i 1980							
Enslig	-1,3	-2,6	1,9	-4,0	-2,2	-4,7	-5,1
Ektepar m/2 barn	-0,6	-2,3	2,3	-2,6	-1,2	-3,5	-3,2
Ektepar m/4 barn	-0,4	-2,4	2,1	-1,8	-0,5	-2,7	-2,1
175 000 kroner i 1980							
Enslig	-1,7	-3,4	1,4	-4,1	-2,7	-4,9	-4,8
Ektepar m/2 barn	-1,1	-3,0	1,7	-2,9	-1,3	-3,7	-3,6
Ektepar m/4 barn	-0,9	-3,0	1,5	-2,1	-0,7	-3,0	-2,5

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

realinntektene i 1980 mellom 20 og 25 prosent høyere enn i 1970. Utviklingen i 10-årsperioden under ett for industriarbeidere har i grove trekk vært den samme for alle familietyper og inntektstrinn. Funksjonærene i de høyere inntektsgruppene har hatt en langt mer beskjeden vekst i disponibel realinntekt, for de aller høyeste inntektstrinnene har de disponible realinntektene vist nedgang.

På grunn av at alderstillegg og aldersopprykk spiller så stor rolle for funksjonærgruppene på disse høye inntektstrinnene, må en imidlertid regne med at den enkelte inntektstaker nok kan ha hatt en klart gunstigere utvikling enn det våre beregninger viser. Særlig over en så lang periode vil derfor en slik sammenlikning mellom industriarbeidere og industrifunksjonærer halte.

sjon fikk således også i 1980 en viss øking i sin disponible realinntekt. Som vist i tabell 5 d var stigningstakten en god del lavere enn i foregående år.

Trygdete med minstepensjon hadde noe svakere stigning i disponibel realinntekt fra 1973 til 1977 enn industriarbeiderne. For hvert av de tre siste årene 1977—1980 har derimot veksten vært atskillig sterkere for trygdete med minstepensjon enn for andre grupper. For hele perioden 1970—80 har veksten i disponibel realinntekt for pensjonistene vært mer enn dobbelt så høy som for husholdninger med inntektsutvikling som industriarbeidere.

Tabell 5 c. Den nominelle utviklingen i trygdetes minstepensjon 1970—80

	Minstepensjon for enslige		Minstepensjon for ektepar	
	Indeks 1970=100	Arlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Arlig pst.vis endring
1971	114,0	14,0	115,7	15,7
1972	123,7	8,5	125,5	8,0
1973	133,7	8,1	135,5	8,0
1974	149,2	11,6	151,2	11,6
1975	170,4	14,2	172,9	14,4
1976	196,7	15,4	202,3	17,0
1977	227,5	15,7	236,7	17,0
1978	159,8	14,2	273,7	15,6
1979	278,9	7,4	295,8	8,1
1980	311,7	11,8	328,6	11,1
1970—73		10,2		10,7
1973—77		14,2		15,0
1977—80		11,1		11,6
1970—80		12,0		12,6

TRYGDETE MED MINSTEPENSJON

Trygdetes inntekter, både grunnbeløp og særtilleggssatser, ble endret to ganger i løpet av 1980. Særtilleggssatsene ble hevet med 2 prosentenheter fra 1. januar til 42 pst. for enslige og 41 pst. for ektefeller eller 82 pst. for ektepar samlet. I mai ble særtilleggssatsen for enslige satt opp med ytterligere 2 prosentenheter til 44 pst. For ektefeller var det ingen endring i mai. De gjennomsnittlige minstepensjoner i 1980 var på 24 345 kroner for enslige og på 39 339 kroner for ektepar. I 1979 var de på henholdsvis 21 780 kroner og 35 406 kroner. Det gir en vekst fra 1979 til 1980 på 11,8 pst. for enslige trygdete med bare minstepensjon og 11,1 pst. for trygdete ektepar med bare minstepensjon. Prisstigningen var noe svakere enn dette, og trygdete med minstepen-

Tabell 5 d. Endring i disponibel realinntekt 1970—1980 for trygdete. Årlig prosentvis endring

	1970—1980	1970—1973	1973—1977	1977—1980	1977—1978	1978—1979	1979—1980
<i>Trygdete med bare minstepensjon:</i>							
Enslig	3,7	3,0	4,0	3,1	5,6	2,4	1,4
Ektepar	4,3	3,4	4,7	3,6	7,0	3,1	0,8

LØNNSTAKERE I OFFENTLIG VIRKSOMHET

Utvalget har foretatt beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for lønnstakere i statlig virksomhet med inntektsut-

vikling som for fire utvalgte grupper som er vist i tabell 5 e.

Lønnsveksten i tabell 5 e bygger på tall for gjennomsnittlig lønnsnivå for hver av gruppene på tellingstidspunktene for lønnsstati-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

stikken i staten, dvs. 1. oktober hvert år. Ut fra dette er gruppenes lønn i kalenderåret anslått.

Dette innebærer at nivå og endringer i de gjennomsnittlige lønnstallene blir påvirket av endringer i sammensetningen av gruppene. Dersom andelen av stillinger med lavere lønn øker fra ett år til et annet, vil lønnsstigningen bli trukket nedover, mens en økning i antall stillinger med høyere lønn vil trekke det oppover. Når det gjelder utviklingen i 1979 og 1980 er tallene for flere grupper påvirket av endringer i sammensetningen.

I tallene foran for disponibel realinntekt for lønnstakere i industrien i 1978 er tatt med virkningene av sykkelønsordningen. Denne er beregnet å svare til en vekst i disponibel real-

inntekt på knapt ½ pst. i gjennomsnitt for alle lønnstakere i privat virksomhet. Da alle offentlig ansatte fra før hadde full lønn under sykdom har en for disse ikke regnet med noen virkning på utviklingen i disponibel realinntekt av sykkelønsordningen. Men som nevnt foran vil det også innenfor den private sektor være grupper som på forhånd hadde full lønn under sykdom. For disse vil sykkelønsordningen derfor ikke ha påvirket utviklingen i disponibel realinntekt.

Beregningene for lønnstakere i statlig virksomhet bygger på samme forutsetninger om virkninger av skatter og på samme pirsutvikling som beregningene for lønnstakere i industrien.

Tabell 5 e. Utviklingen i nominell lønnsinntekt før skatt for utvalgte grupper i statlig virksomhet

	Kontorass./ kontorfullmektig		Fagarbeider i Televerket og NSB		Førstesekr./ konsulent/ førstekons.	Ekspedisjonssjef/ underdirektør/ byråsjef	
	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring
1974	112,6	12,6	111,2	11,2		110,4	10,4
1975	132,6	17,8	130,3	17,2		130,2	17,9
1976	148,5	12,0	144,9	11,2		141,6	8,8
1977	161,6	8,8	157,5	8,8		150,4	6,2
1978	175,2	8,4	171,2	8,7	6,6	159,7	6,2
1979	179,2	2,3	174,5	1,9	2,2	162,2	1,6
1980	201,6	12,5	193,0	10,6	7,8	178,4	10,0
1973—77		12,7		12,0			10,7
1977—80		7,6		7,0	5,5		5,9
1973—80		10,5		9,8			8,6
Gjennomsnittlig årslønn i 1980 kr.	66 600		77 000		102 200	148 300	
Antall lønnstakere i 1979..	13 157		4 188			675	

I 1979 hadde alle de utvalgte husholdningsgrupper i staten nedgang i sin disponible realinntekt, fra 1 til 5 prosent. Bildet endret seg en del i 1980. Også dette året gikk de dispo-

nible realinntekter ned for mange grupper, men barnefamiliene med de laveste inntektene hadde øking i 1980, jfr. tabell 5 f.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 5 f. Utviklingen i disponibel realinntekt for grupper i statlig virksomhet 1973—1980.
Gjennomsnittlig årlig vekst

	1973— 1980	1973— 1977	1977— 1980	1977— 1978	1978— 1979	1979— 1980
<i>Inntekt 66 600 kroner i 1980.</i>						
Inntektsutvikling som for						
kontorassistent/kontorfullmektig:						
Enslig	1,3	4,1	- 2,3	- 1,5	- 3,6	0,2
Ektepar med 2 barn	2,0	3,7	- 0,1	0,3	- 1,7	3,0
Ektepar med 4 barn	2,2	3,1	1,0	1,1	- 0,7	4,1
<i>Inntekt 77 000 kroner i 1980.</i>						
Inntektsutvikling som for						
fagarbeider i Televerket og NSB:						
Enslig	0,9	3,7	- 2,7	- 1,6	- 4,0	- 1,6
Ektepar med 2 barn	1,6	3,4	- 0,6	0,1	- 2,4	1,3
Ektepar med 4 barn	1,8	2,9	0,4	0,9	- 1,4	2,5
<i>Inntekt 102 200 kroner i 1980.</i>						
Inntektsutvikling som for						
førstesekretær/konsulent/førstekonsulent:						
Enslig			- 4,2	- 3,4	- 4,4	- 4,5
Ektepar med 2 barn			- 2,2	- 2,0	- 2,8	- 1,7
Ektepar med 4 barn			- 1,3	- 1,2	- 3,0	- 0,4
<i>Inntekt 148 300 kroner i 1980.</i>						
Inntektsutvikling som for						
ekspedisjonssjef/underdirektør/byråsjef:						
Enslig	- 1,5	1,0	- 4,6	- 4,1	- 5,1	- 3,8
Ektepar med 2 barn	- 0,6	1,5	- 3,3	- 2,8	- 3,9	- 2,2
Ektepar med 4 barn	- 0,3	1,3	- 2,4	- 2,1	- 3,1	- 1,1

KAPITTEL 6

Utviklingen i Norges konkurranseevne

1. LØNNSSTATISTIKK

I tabell 6 a er det for utvalgte land gitt en oversikt over utviklingen i gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) for voksne industriarbeidere for 1970—1979. Dessuten er de lønnsdata som foreligger over utviklingen fra 1. halvår 1979 til 1. halvår 1980 tatt med. Den årlige gjennomsnittlige stigning i tidsrommet 1970 til 1979 er oppgitt både i de respektive lands valuta og omregnet til norsk valuta. Dessuten er stigningen beregnet årlig fra 1977 til 1979 og fra 1. halvår 1979 og til 1. halvår 1980 i de respektive lands valuta.

Som det fremgår av tabellen steg timefortjenesten for voksne industriarbeidere i Norge med 174,1 prosent mellom 1970 og 1979. Den sterkeste stigning i dette tidsrommet målt i de respektive lands valuta fant sted i Storbritannia med 264,1 prosent og den svakeste i Sveits og USA med henholdsvis 95,9 prosent og 99,7 prosent. Veksten i timefortjenestene som i de fleste land viste en stigende tendens

frem til 1975, viste senere en avtagende tendens frem til 1978. Fra 1978 til 1979 viser lønnsstatistikken igjen en oppadgående tendens i de fleste land. Den sterkeste stigningen i timefortjenestene i dette tidsrommet fant sted i Storbritannia og Frankrike med henholdsvis 16,7 prosent og 12,5 prosent og den svakeste stigningen i Norge, Vest-Tyskland og Sveits med henholdsvis 2,8 prosent, 5,5 prosent og 5,9 prosent. Den svake stigningen i Norge hadde sammenheng med de inntektspolitiske tiltakene. Fra 1. halvår 1979 til 1. halvår 1980 var det omtrent den samme lønnsutvikling som i det foregående kalenderår. Den sterkeste stigningen i dette tidsrommet fant fortsatt sted i Storbritannia og Frankrike med henholdsvis 17,5 prosent og 14,4 prosent og den svakeste stigningen i Norge, Vest-Tyskland og Sveits med henholdsvis 4,2 prosent, 4,7 prosent og 4,9 prosent. Den svake stigningen for Norge kan igjen tilskrives de inntektspolitiske tiltakene foruten at tariffrevissjonen i 1980 ikke slo ut i lønnsstatistikken for 2. kvartal d.å.

Tabell 6 a. Stigning i timefortjeneste for voksne industriarbeidere. Prosent.

	Stigning 1970—79 Omregnet til norske kroner			I vedkommende lands valuta				
	1970—79 Totalt	1977—78	1978—79	Stigning 1970—79		1977—78	1978—79	1. halvår 1979—
				Totalt	Gj.snitt pr. år			1. halvår 1980
Norge	174,1	8,0	2,8	174,1	11,9	8,0	2,8	4,2
Danmark	214,0	17,9	10,5	209,8	13,4	9,5	9,2	12,6
Sverige	116,2	5,6	10,1	150,5	10,7	7,4	8,2	7,2
Finland	163,8	3,9	14,0	245,0	14,8	7,5	11,5	11,1
Belgia	277,7	19,0	12,0	212,3	13,5	6,2	8,0	8,0
Frankrike	206,5	20,6	15,1	231,8	14,3	12,0	12,5	14,4
Nederland	259,9	20,0	10,1	180,8	12,2	7,2	5,8	4,7
Storbritannia	129,1	24,5	24,6	264,1	15,4	15,1	16,7	17,5
Sveits	260,8	20,0	9,5	95,9	7,8	3,0	5,9	4,9
Vest-Tyskland	193,3	19,8	11,7	107,2	8,4	5,1	5,5	4,7
Sambandsstatene	40,6	14,8	4,6	99,7	8,0	8,6	8,4	7,7

Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers. OECD: Main economic indicators, etc.

2. DIREKTE OG TOTALE LØNNSKOSTNADER

Lønnsstatistikk over timefortjenester gir ikke en fullstendig beskrivelse av utviklingen i lønnskostnadene. Det skyldes at stignings-takten i de indirekte lønnskostnadene som f.eks. arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale utgifter ikke er den samme som for den direkte lønn for arbeidet tid. Det er heller ikke tilstrekkelig å bruke den direkte lønn for arbeidet tid som sammenlignings-grunnlag for lønnskostnadene fra land til land. Det skyldes at de indirekte lønnskostnadene viser store variasjoner fra land til land.

Tabell 6 b gir en oversikt over de totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere fordelt på gjennomsnittlige timefortjenester (eksklusive betaling for helge- og feriedager) omregnet til norsk valuta og medregnet indi-

rekte personalkostnader. De indirekte personalkostnadene omfatter betaling for helge- og feriedager, lønn under sykdom og velferds-permisjoner, arbeidsgiveravgiftene til trygdene og andre sosiale kostnader som knytter seg til bruken av arbeidskraft i overensstem-melse med ILOs standard for klassifisering av indirekte lønnskostnader. Til slutt i tabellen er det gitt en oversikt over en relativ gruppe-ring av de enkelte lands totale lønnskostnader hvor nivået i Norge er brukt som basis.

Når de totale lønnskostnadene pr. timeverk brukes som basis (Norge = 100) lå de i Belgia på 115, i Sverige på 112 og i Vest-Tyskland og Nederland på henholdsvis 110 og 109. For Danmark utgjorde det tilsvarende forholdstal-let 105. I de øvrige land som er med i tabel-len, lå lønnskostnadene pr. timeverk lavere enn i Norge. I USA lå lønnskostnadene på 87 prosent, i Frankrike på 77 prosent og i Stor-britannia på 56 prosent av nivået i Norge.

Tabell 6 b. Direkte totale lønnskostnader for voksne industriarbeidere i 1979

	Gj.snitt time- fortjeneste for voksne menn og kvinner i n.kr. ¹⁾ kr.	Indirekte personalkostnader i % av lønn for arbeidet tid %	Totale lønns- kostnader pr. time i n.kr. kr.	Gj.snitt total lønn pr. arbeidet time for voksne arbeidere Norge=100
Belgia	35,20	74	61,25	115
Sverige	36,15	65	59,65	112
Nederland	33,33	75	58,33	109
Vest-Tyskland	34,38	70	58,45	110
Norge	36,02	48	53,31	100
Danmark	45,66	23	56,16	105
Sveits	39,22	28	50,20	94
U.S.A.	33,99	36	46,23	87
Frankrike	22,96	78	40,87	77
Finland	22,87	56	35,68	67
Storbritannia	22,73	31	29,78	56

¹⁾ Eksklusive feriepenge og betaling for hellig- og høytidsdager.
Kilde: S.A.F. Wages and total labour costs for workers.

I tabell 6 c er det gitt en oversikt over utviklingen i de totale lønnskostnader pr. timeverk i tidsrommet 1966 til 1979 for voksne industriarbeidere hvor nivået i Norge er brukt som basis. Tabellen viser at det i dette tidsrommet har funnet sted betydelige forskyvninger i lønnskostnadene pr. timeverk landene imellom. Som det fremgår av tabellen fant det sted en sterk utjevning i lønnskostnadene mellom Norge på den ene side og Sverige og Sambandsstatene på den annen side frem til 1978. Mens lønnskostnadene pr. timeverk i Sambandsstatene lå dobbelt så høyt som i

Norge i 1966, lå de tilsvarende kostnader 13 prosent lavere enn i Norge både i 1978 og 1979. I Sverige lå lønnskostnadene pr. timeverk 28 prosent høyere enn i Norge i midten av 1960-årene, mens de lå 4 prosent høyere i 1978 og 12 prosent høyere i 1979. På den annen side lå lønnskostnadene i Belgia og Nederland i 1966 henholdsvis 15 og 22 prosent lavere enn i Norge, mens de i 1979 lå henholdsvis 15 og 9 prosent høyere enn i Norge. Den sterke forskyvningen i tallene fra 1978 til 1979 skyldes de inntektspolitiske tiltakene i Norge.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 6 c. Totale lønnskostnader for voksne
industriarbeidere 1966—1979¹⁾
Relative tall. Norge = 100

	1966	1977	1978	1979
Sverige	128	104	104	112
Norge	100	100	100	100
Danmark	103	92	99	105
Sambandsstatene	199	87	87	87
Belgia	85	95	105	115
Nederland	78	96	103	109
Vest-Tyskland	98	93	103	110
Sveits	88	73	90	94
Finland	83	64	62	67
Frankrike	80	64	71	77
Storbritannia	81	41	46	56

¹⁾ Omregnet til norske kroner etter valutakurser i vedkommende år.

Tabell 6 d. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge og konkurrerende land i norske kroner (1979 = 100) og prosentvis årlige endringer

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980 ^{a)}
1. Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri ¹⁾	100,0	110,3	116,4	124,2	140,4	171,7	192,2	215,8	233,3	234,0	253,4
2. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien hos våre viktigste konkurrerende land målt i kroner (IMF) ²⁾	100,0	108,1	116,0	118,0	129,6	147,7	154,3	165,1	191,2	201,9	216,4
3. Relative lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri (1:2)	100,0	102,0	100,3	105,3	108,3	116,2	124,6	130,7	122,0	115,9	117,1
4. Do. prosentvis endring fra året før		2,0	- 1,7	5,0	2,8	7,3	7,2	4,9	- 6,4	- 5,0	1,0

¹⁾ Kilde: 1970—79, Nasjonalregnskabet.

²⁾ Kilde: 1970—79, tall utarbeidet av IMF.

³⁾ Anslag. Nasjonalregnskap publisert i økonomisk utsyn 1980 viser for Norge 251,8, men beregningsutvalget antar med støtte i senere utkommet statistikk at tallet bør revideres noe opp.

3. LØNSKOSTNADENE I INDUSTRIEN

De samlede lønnskostnader (medregnet sosiale utgifter) utgjør en vesentlig del av kostnadene for de fleste varer og tjenester som framstilles i konkurranse med utlandet. For utviklingen i konkurransesevnen vil derfor lønnsutviklingen, sammen med endringer i arbeidskraftproduktiviteten og kroneverdien, få avgjørende betydning. Som et felles mål for dette brukes ofte lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien. En svakhet ved

dette mål er at kapitalkostnadene faller utenfor.

Tallene er derfor best egnet til å gi uttrykk for endringer i konkurransestillingen fra ett tidspunkt til et annet for de mest arbeidsintensive industrigrenene. Dersom det skjer store endringer i en rekke andre kostnader kan dette påvirke industriens konkurranseevne sterkt.

I tabell 6 d er vist et samlet mål for utviklingen i lønnskostnadene i norsk industri sam-

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

menliknet med kostnadsutviklingen i andre land for perioden 1970—1980.

Tallseriene avviker en del fra tilsvarende tabeller i utvalgets rapporter fra i fjor (NOU 1980: 16 og NOU 1980: 1) fordi en nå baserer seg på revidert materiale. Avvikene er størst for serien med lønnskostnader pr. produsert enhet i konkurrerende land (linje 2) der indeksene nå er justert 2—8 poeng opp i forhold til tilsvarende tabeller før. Dette fører til at relative lønnskostnader (linje 3) ligger lavere beregnet med det nye tallsettet enn tidligere. Den prosentvise endring fra år til år viser samme mønster som før. Det største avviket finner en her for perioden fram til 1973 og endringen 1974—75 som med det nye kildemateriale ligger lavere enn før.

Den bedringen i vår kostnadsposisjon som startet i løpet av 1977 og fortsatte i de to følgende årene 1978 og 1979, synes å ha stoppet opp i 1980. Foreløpige tall tyder på en svak forverring, men usikkerheten omkring 1980-tallene er ennå forholdsvis stor. I Revidert nasjonalbudsjett for 1981 vil det bli redegjort for eventuelle endringer som følge av nye opplysninger.

I tabell 6 e er gjengitt detaljerte tall over lønnskostnader for en del land i de siste tre årene.

Som omtalt i kapittel 2 om lønnsutviklingen regner Beregningsutvalget med at den nominelle vekst i lønnskostnader pr. årsverk i industrien fra 1979 til 1980 ble om lag 10 prosent. Dette er noe høyere enn antatt i Nasjonalbudsjettet 1981. Samtidig viser foreløpige nasjonalregnskapstall en svakere utvikling i produksjon og produktivitet i norsk industri enn forutsatt i Nasjonalbudsjettet. Stigningen i lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri fra 1979 til 1980 ser foreløpig ut til å ha blitt et par prosent høyere enn regnet med i Nasjonalbudsjettet, eller vel 8 prosent. Dette er i samsvar med de forutsetninger Beregningsutvalget la til grunn i høst. Men samtidig ser det ut til at en tilsvarende oppjustering må gjøres i tallene for våre viktigste handelspartnere. Som utvalget påpekte i høst er det grunn til å tro at lønnsveksten også her jamt over vil bli sterkere og produktivitetsutviklingen svakere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 1981.

Beregningsutvalget finner grunn til å un-

Tabell 6 e. Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien (LPE).
Prosentvis endring fra året før

	IMF vekter ¹⁾	LPE-endring i nasjonal valuta			Valutakurs- utviklingen over- for norske kroner			LPE-endring i norske kroner		
		1978	1979	1980 ²⁾	1978	1979	1980	1978	1979	1980 ²⁾
Belgia	2,2	1,7	2,9	6,5	11,4	3,0	-1,5	13,3	6,0	4,9
Canada	3,3	4,3	8,1	10,5	-8,1	-6,1	-2,3	-4,1	1,5	8,0
Danmark	6,3	5,7	9,7	9,2	7,3	1,2	-8,9	13,4	11,0	-0,5
Frankrike	8,5	8,1	6,8	13,5	7,4	2,3	-1,7	16,1	9,3	11,6
Italia	3,1	11,2	10,9	15,0	3,0	-1,3	-5,2	14,5	9,5	9,0
Nederland	4,3	3,2	2,4	2,2	11,7	4,1	-1,5	15,3	6,6	0,7
Storbritannia	13,6	14,1	13,9	20,0	8,2	6,8	7,0	23,5	21,6	28,4
Sverige	13,9	6,1	-0,8	9,7	-2,5	1,8	-1,2	3,4	1,0	8,4
Sveits	1,1	1,6	-0,8	3,6	32,5	3,3	-3,1	34,6	2,5	0,4
Vest-Tyskland	16,4	4,7	1,9	5,5	13,8	5,8	-1,6	19,1	7,8	3,8
Østerrike	1,4	3,0	-0,7	5,0	12,1	4,9	0,8	15,5	4,2	5,8
Japan	15,7	-0,4	-1,9	0,7	26,2	-7,6	-5,6	25,7	-9,4	-4,9
U.S.A.	10,2	7,6	8,3	10,8	-1,5	-3,4	-2,5	6,0	4,6	8,0
Norges viktigste handelspartnere	100,0	6,0	4,6	9,1	9,2	1,0	-1,7	15,8	5,6	7,2
Norge								8,1	0,3	8,3
Endring i relativ LPE								-6,4	-5,0	1,0

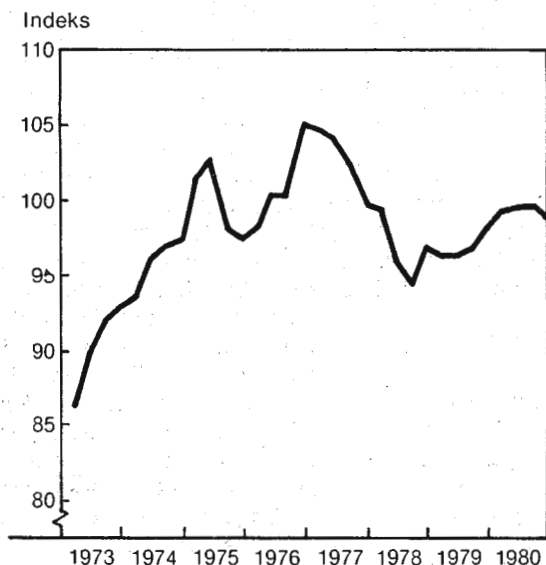
Kilde: Tall utarbeidet av IMF (1978 og 1979), Valutakurser, Norges Bank.

¹⁾ Disse vektene angir den samlede konkurransemessige betydning de ulike landene har for norsk tradisjonell eksport. De angir både den betydning landene har som direkte avtakere av norske eksportprodukter og den rolle de spiller som konkurrenter i tredje land. Vektene er laget med basis i 1975.

²⁾ Anslag.

Figur 6.1. Kronens internasjonale verdi beregnet etter Valutofondets MERM-metode.

1975=100. Kvartalsgjennomsnitt

¹⁾ Kurven er kommet fram ved at en har veid sammen kursendringene for valutaene til de 20 land som er Norges viktigste konkurrentland. Kurven viser avvik fra den veide gjennomsnittlige kroneverdi i 1975.

Kilde: Norges Bank.

derstrekke at beregninger av utviklingen i de relative lønnskostnader nødvendigvis har store usikkerhetsmarginer. Konklusjonene ovenfor må derfor tolkes med varsomhet.

Selv med den betydelig bedring som har skjedd i de siste årene, ligger lønnskostnadene likevel klart høyere enn i første del av 1970-årene. Uttrykt på denne måten ligger nivået for lønnskostnadene i norsk industri i 1980 15–20 prosent høyere i forhold til våre konkurrentland enn i 1970. Nivået er nå på linje med det det var i 1975. Tallene viser at vi i 1978 og 1979 vant igjen mellom en tredjepart og halvparten av det relative tapet siden 1970.

Som vist i tabell 6 e er det store forskjeller i kostnadsutviklingen for de enkelte land, og selv et veiet gjennomsnitt vil derfor ikke gi fullgodt uttrykk for den endrede konkurranse-situasjon norsk industri vil stå overfor.

Enkelte av våre viktigste handelspartnere bl.a. gjelder dette Vest-Tyskland og Japan, synes å ha fått en klart gunstigere kostnads-utvikling enn Norge i 1980. I Sverige, som nå

er vår viktigste handelspartner, ser det ut til at utviklingen ble om lag som i Norge. Den særlig sterke stigningen i kostnadene i Storbritannia fortsatte også i 1980.

4. UTVIKLINGEN I VALUTAKURSENE

De internasjonale valutamarkedene har vist kraftige svingninger det siste året. Utviklingen har vært sterkt påvirket av den kraftige hevingen av rentenivået i Europa og USA. Det har særlig vært sterk oppgang for dollaren som steg med hele 13 prosent i forhold til tyske mark i løpet av 1980. Også pundet har steget sterkt. Samtidig er stillingen for tyske mark blitt betydelig svekket.

Forholdene omkring norske kroner har vært rolige etter at vi i desember 1978 gikk over fra medlemskap i det såkalte slangesamarbeidet til det såkalte valutakurssystemet. Denne overgangen synes å ha medført at krona i mindre grad enn tidligere trekkes med ved internasjonal valutauro. De sterke svingningene på de internasjonale valutamarkedene i 1980 ga likevel klare utslag for kroneverdien, i første rekke i forhold til enkeltvalutaer.

Et samlet bilde av utviklingen i kronas internasjonale verdi — den såkalte effektive kurs — i årene 1976 til 1980 er vist i figur 6.1. Tallene er framkommet ved at en har veid sammen kronekursen i forhold til 20 enkeltvalutaer for våre viktigste konkurrenter. I figuren betyr stigende kurve øking i kronas internasjonale verdi, og fallende kurve nedgang i kronas verdi. Kurvetilknytningen innebærer at kronas verdi fastholdes i forhold til et veid gjennomsnitt av valutaene til våre viktigste handelspartnere. Det er derfor små bevegelser i dette totalbildet av kronas internasjonale verdi i de tre siste årene sammenliknet med tidligere år. Den effektive kronekursen nådde en topp i slutten av 1976 og gikk deretter betydelig ned, ikke minst som en følge av devalueringen av den norske krona i februar 1978. I slutten av 1978 var den 9 prosent lavere enn to år tidligere.

Som helhet har norske kroner — når vi ser på dens internasjonale totalverdi i gjennomsnitt — vist bra stabilitet de to siste årene. Som vi ser av figur 6.1 viste det gjennomsnittlige kursleiet for krona en visse oppgang fra siste del av 1979 og i første del av 1980, men falt noe tilbake mot slutten av fjoråret. Ved inngangen til 1981 ligger den veide kronekursen nær gjennomsnittsverdien for de to foregående årene.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 6 f. Norske kroners internasjonale verdi basis 1975

	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Året
1973	86,46	90,14	92,07	92,34	90,25
1974	93,17	96,31	96,91	97,50	95,97
1975	101,55	102,70	98,15	97,46	100,00
1976	98,30	100,78	100,63	105,13	101,21
1977	104,79	104,23	102,49	99,82	102,83
1978	99,56	95,96	94,40	97,08	96,75
1979	96,38	96,37	96,95	98,25	96,99
1980	99,26	99,48	99,51	98,38	99,16

Kilde: Norges Bank.

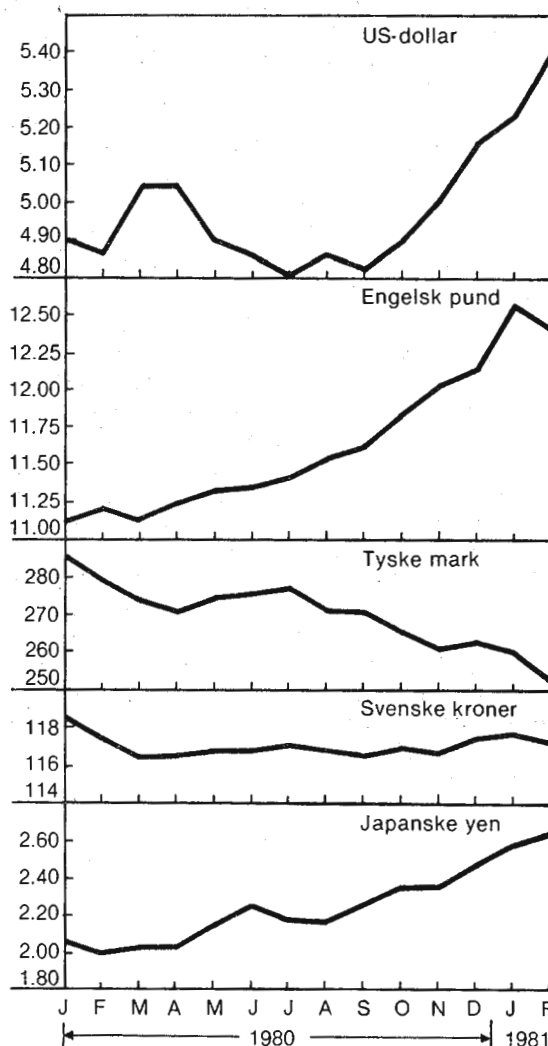

Fig. 6.2

Månedlig gjennomsnitt av bankenes salgs- og kjøpskurser brukt ved omregning til kroner i valutastatistikken

Stram likviditet i banksystemet og de økte oljeinntektene fra Nordsjøen har siste året gitt stor valutainngang og et visst press oppover på kroneverdien. Den rolige utviklingen for krona har derfor vært avhengig av en betydelig og vedvarende støtte fra Norges Bank. Norges Bank har altså måttet kjøpe valuta for å dempe den store etterspørselen etter krona og dermed tendensene til kursoppgang.

I fjerde kvartal 1980 lå kroneverdien (den effektive kurs, regnet som veid gjennomsnitt i forhold til andre valutaer), om lag 1,5 prosent under gjennomsnittsverdien for 1975 og om lag 7 prosent under verdien i fjerde kvartal 1976, da krona nådde sin høyeste internasjonale verdi (i 1970-årene). I februar 1981 lå kroneverdien vel 2 prosent lavere enn i fjerde kvartal 1980.

Ser vi på utviklingen i kronekursen i løpet av fjoråret sammenliknet med viktige enkeltvalutaer, har det vært til dels sterke svingninger, jfr. figur 6.2. Dette gjelder både for britiske pund, dollar, tyske mark og japanske yen. Det har vært et fall i løpet av siste året for norske kroner fra vel 11 prosent i forhold til dollar, 32 prosent i forhold til yen, 11 prosent i forhold til pund, mot en stigning på 8 prosent i forhold til tyske mark.

5. ARBEIDSKONFLIKTER

Tabell 6 g viser antall konflikter og antall tapte arbeidsdager i forskjellige vest-europeiske land, i forhold til antall sysselsatte. Av tabellen går det fram at Norge i 5-årsperioden 1974—1978 og i 1979 tapte forholdsvis lite på konflikter. I enkelte andre land skapte konfliktene betydelig større problemer i denne perioden. I 1979 var tallet på tapte arbeidsdager som skyldtes konflikter i Norge ca. 7 000 mot ca. 110 000 i gjennomsnitt for

årene 1974—78. Antall konflikter i 1979 var betydelig lavere enn tidligere år.

For 1980 foreligger ikke tilsvarende tall.

6. OPPSUMMERING

Norsk næringslivs konkurranseevne overfor utlandet påvirkes av en rekke ulike faktorer. I dette kapittel har vi behandlet utviklingen i lønnskostnader og produktivitet, valutakurser og arbeidskonflikter.

Det er også andre faktorer som er av betydning for konkurranseevnen. Bl.a. er andre

kostnadskomponenter enn lønningene medbestemmende for konkurransesituasjonen. Som eksempler kan nevnes prisen på realkapitalen (rentenivå, skatte- og avskrivningsregler), prisen på andre innsatsfaktorer (f.eks. energi) og offentlige støttetiltak som påvirker kostnadene. Videre kan nevnes utviklingen i næringslivets struktur og samarbeidsformer i arbeids- og næringslivet. Ulikheter i kapasitetsutnyttningen landene imellom virker også inn.

Utviklingen i energiprisene og opphevelse av investeringsavgiften for industri og bergverk for aktiverbare investeringer kan nevnes som eksempler på faktorer som har virket positivt for konkurranseevnen.

De ulike faktorer trekker i ulike retninger. Flere av dem kan vanskelig tallfestes og en analyse vil ikke gi noe grunnlag for noen sammenveing av dem.

For faktorene som er behandlet i dette kapittel er utviklingen beskrevet tallmessig. Etter utvalgets mening har disse faktorene hatt en sentral betydning for utviklingen av konkurranseevnen. Utvalget vil imidlertid understreke at også andre faktorer vil være viktige i denne sammenheng.

I årene fram t.o.m. 1977 ble konkurranseevnen for norsk næringsliv målt med lønnskostnader pr. produsert enhet, klart svekket. Dette medvirket til tap av markedsandeler til konkurrenter både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. Tapet må også ses på bakgrunn av sammensetningen av vår vareeksport som har et stort innslag av råvarer og innsatsvarer som påvirkes sterkt av dårlige konjunkturer på eksportmarkedene. Gjennom 1978 og 1979 gjenvant vi en god del av tapet i konkurranseevne i tidligere år, og nedgangen i markedsandeler stoppet opp. For 1980 er tallene fortsatt for usikre til å trekke presise konklusjoner. De foreløpige tall tyder på at det igjen skjedde en svak forverring av konkurranseevnen.

Tabell 6 g. Antall konflikter og tapte arbeidsdager. Gjennomsnitt 1974—78 og året 1979¹⁾

	Konflikter		Tapte arbeidsdager Pr. 1000 syss.	
	1974-78	1979	1974-78	1979
Østerrike			2	0
Danmark	205	218	68	69
Finland	1 873	1 715	425	114
Frankrike	3 625		173	
V-Tyskland			48	19
Italia	3 454	2 000	978	1 336
Norge	20	10	63	4
Nederland	18	30	12	67
Sveits	10	8	2	1
Sverige	76	207	28	7
Storbritannia ...	2 479	2 145	352	1 193

¹⁾ Antall konflikter registreres på ulike måter fra land til land og tallene er derfor ikke direkte sammenliknbare.

Kilde: Year Book of Labour Statistics 1980.

KAPITTEL 7

Konjunktursituasjonen

1. VERDENSØKONOMIEN

Samlet produksjon i OECD-området økte bare svakt ved inngangen til 1980 og tok til å avta en gang i løpet av første halvår. Fra første til annet halvår 1980 gikk bruttonasjonalproduktet i OECD sett under ett ned med $\frac{3}{4}$ prosent sesongkorrigert årlig rate etter foreløpige beregninger. Det var i første rekke den økonomiske utviklingen i flere av de største OECD-landene som bidro til nedgangen.

I Vest-Europa var konjunkturtilbakeslaget sterkest i Storbritannia. Men også i Vest-Tyskland og Italia slo samlet produksjon og etterspørsel etterhvert om i kraftig nedgang. I Frankrike og de mindre vest-europeiske landene var konjunkturtilbakeslaget i 1980 mindre markert, men samlet produksjon økte svakt.

I USA satte den direkte nedgangen i samlet produksjon og etterspørsel inn i 2. kvartal 1980. Industriproduksjonen falt kraftig, og tallet på arbeidsløse økte med nesten 2 millioner fra februar til juli. Utover i siste halvår tok etterspørselen og produksjonen seg noe opp og arbeidsløsheten endret seg gjennomgående lite. Men stram penge- og kredittpolitikk sammen med økt økonomisk aktivitet førte til at renten steg fra om lag 10 prosent i juli og til hele 21 prosent ved årsskiftet. Den høye og stigende rente bidro i sin tur til å dempe oppgangen i etterspørselen utover høsten — særlig det private konsum — og boligetterterspørselen.

I Japan var samlet produksjon og etterspørsel fortsatt i oppgang gjennom 1980, men industriproduksjonen slo også her om i nedgang i 2. kvartal.

Med svikten i samlet produksjon tok arbeidsløsheten i OECD-landene sett under ett til å stige betydelig, særlig i 2. kvartal. Arbeidsløshetsprosenten for hele området økte etter sesongkorrigerte oppgaver fra 5,1 i 4. kvartal 1979 til 5,8 i 2. kvartal 1980.

Prisstigningen var høy i de fleste OECD-land gjennom hele 1980, men viste tendenser til å avta mot slutten av året. For OECD-området under ett var konsumprisene i 1980 vel 11 prosent høyere enn året før mot vel 8,5

prosent i 1979. Prisstigningstakten var noe høyere i Vest-Europa enn gjennomsnittlig for hele OECD-området. Blant de største OECD-landene var prisstigningen fra 1979 til 1980 sterkest i Storbritannia (15 prosent) og Italia (20 prosent) og svakest i Vest-Tyskland (6 prosent) og Japan (5 prosent). I USA og Canada økte konsumprisene med om lag 10 prosent fra 1979 til 1980 og i Frankrike med 13 prosent. Sterkest var prisstigningen i Tyrkia der konsumprisene økte med hele 75 prosent fra 1979 til 1980.

Driftsregnskapet overfor utlandet for 1980 viste et overskott på 116 milliarder amerikanske dollar for OPEC-land og underskott på 73 og 55 milliarder amerikanske dollar for henholdsvis OECD-land og den øvrige verden. Men driftsregnskapene for OECD-landene bedret seg stort sett gjennom 1980. Særlig gjaldt dette for de store landene. I annet halvår viste driftsregnskapet både for Storbritannia og USA store overskott. Men de store landene som tradisjonelt har hatt overskott — Japan og Vest-Tyskland — hadde underskott på driftsregnskapene også i annet halvår.

De fleste OECD-land førte en restriktiv økonomisk politikk i 1980 for å motvirke prisstigningen og redusere underskottene på driftsregnskapene overfor omverdenen. Særlig ble det ført en stram penge- og kredittpolitikk, bl.a. i Storbritannia og USA.

Ved inngangen til 1981 er prisstigningen svakt avtakende i mange OECD-land. Det ser ut til at ringvirkningene av de siste prisforhøyelser på olje i 1970-årene er i ferd med å ebbe ut. Trass i dette vil trolig de fleste land en tid framover føre en stram økonomisk politikk for å bringe prisstigningen ytterligere ned. Men samtidig kan den tiltakende arbeidsløsheten føre til en omprioritering av politikken.

I sine seneste prognoser, offentliggjort i desember i fjor, og gjengitt i tabell 7 a, ventet OECD-sekretariatet et konjunkturuomslag oppover allerede i løpet av første halvår 1981. Oppgangen vil etter sekretariatets beregninger komme noe tidligere i USA enn i Vest-Europa. Men etter prognosene blir veksten i produksjonen svært svak. I første halvår 1982

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

ventes volumet av bruttonasjonalproduktet for OECD-området sett under ett å ville øke med 3 prosent regnet som sesongkorrigert årlig rate. Prognosene bygger på en rekke usikre forutsetninger som lett kan svikte slik at konjunkturedgangen kan komme til å vare lenger enn ventet. Blant de viktigste forutsetningene nevnes:

- Uendret økonomisk politikk i prognoseperioden (fram til og med første halvår 1982) med følgende unntak: I Sambandsstatene vil det skje et skifte i den økonomiske politikken; skattelettelser vil bli innført i 1982, men penge- og kredittpolitikken vil bli strammere. I Vest-Tyskland vil både finanspolitikken og penge- og kredittpolitikken bli mindre stram, i Japan bare penge- og kredittpolitikken.
- Ingen endring i realprisen på råolje
- OPEC-landene vil øke volumet av sin import fra OECD-området med 18 prosent i 1981 og 10 prosent i 1982
- Faste valutakurser.

Prisstigningen vil etter OECD-sekretariates seneste beregninger avta. Men i mange OECD-land vil prisstigningstakten trolig fortsatt være høyere ved midten av 1982 enn i 1978, dvs. før den siste kraftige oljeprisøkningen satte inn. Tallet på arbeidsløse i OECD-området vil etter beregningene øke kraftig fra rundt 23 millioner nå til 25½ millioner — knapt 7½ prosent av arbeidsstyrken — i første halvår 1982. Underskottet på driftsregnskapet overfor omverdenen for de sju største landene sett under ett vil avta, mens underskottet i de øvrige OECD-land trolig vil endre seg lite.

For USA regnet OECD i desember med en produksjonsvekst på ¾ prosent fra 1980 til 1981. Arbeidsløsheten vil etter beregningene endre seg lite og ligge på omlag 8 prosent av arbeidsstyrken gjennom hele 1981. Prisstigningen vil holde seg stort sett uendret på omlag 10 prosent — det samme som lønnsøkningen i industrien. I Japan er det ventet fortsatt økning i produksjonen, men veksten blir svak etter historisk målestokk. Arbeidsløs-

Tabell 7 a. Utvikling i bruttonasjonalproduktet, import og industriproduksjon i OECD-området. Prosentvis endring

	Eksport- vekter 1979	Årlig gj.snitt 1970-78	Fra foregående år		
			1979	1980 ¹⁾	1981 ²⁾
BNP:					
Belgia	2,3	3,4	2,4	1½	1
Danmark	10,2	2,7	3,5	- ½	1½
Finland	3,7	2,7	7,2	6	2¾
Frankrike	4,9	3,9	3,3	1¾	1
Italia	3,3	2,8	5,0	3¾	- 1
Nederland	4,9	3,3	2,3	¼	¼
Storbritannia	19,5	2,3	1,5	- 2¼	- 2
Sverige	22,0	1,4	3,8	2¼	1¼
Vest-Tyskland	17,6	2,7	4,5	1¾	- ¼
Japan	2,6	5,3	5,9	5	3¾
USA	9,0	3,3	2,3	- ¾	¾
Veid gjennomsnitt Norges viktigste handelspartnere					
		2,6	3,4	0,9	0,3
OECD totalt		3,4	3,3	1,0	1,0
— Sju store		3,6	3,4	1,0	1,0
— Andre OECD-land		3,3	2,7	1½	1½
Norge		4,6	3,2	3,6	0,8
Import:					
Norges viktigste handelspartnere		6,0	10½	4¼	2½
Industriproduksjon:					
Norges viktigste handelspartnere		2,0	4,8	- 1¼	- 1½

¹⁾ Anslag.

²⁾ Prognoser.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

heten vil holde seg på et forholdsvis lavt nivå og prisstigningen ventes å avta noe. For Vest-Europa sett under ett regner OECD med en vekst i bruttonasjonalproduktet på kun ¼ prosent fra 1980 til 1981. I de små vest-europeiske landene blir veksten noe høyere etter prognosene (1¼ prosent) mens både i Vest-Tyskland og Storbritannia ventet OECD i desember at samlet produksjon vil gå ned med henholdsvis ¼ prosent og 2 prosent. Blant våre viktigste handelspartnere er det i den senere tid både i Sverige og Vest-Tyskland utgitt offisielle prognoser som viser en svakere utvikling i bruttonasjonalproduktet fra 1980 til 1981 enn OECD's prognoser fra desember i fjor.

Opplysninger i perioden etter at prognosen fra OECD ble lagt fram tyder på at konjunktursituasjonen nå må vurderes noe mørkere enn for tre måneder siden. Beregningsutvalget er kjent med at enkelte land bl.a. Sverige og Vest-Tyskland har justert ned sine anslag for utviklingen i bruttonasjonalproduktet fra 1980 til 1981. Ifølge de siste opplysninger kan arbeidsløsheten i OECD-landene komme til å ligge en prosent høyere mot slutten av 1981 enn det organisasjonen la til grunn i sin desember-rapport. Dette svarer til en arbeidsledighet på 8½ prosent eller 28—29 millioner. Således økte arbeidsløsheten i OECD-landene samlet med 600 000 i januar i år. Ifølge tabell 7 a viste desember-prognosene fra OECD en samlet produksjonsvekst fra 1980 til 1981 på 1 prosent, mens de siste opplysningene peker i retning av uendret produksjon.

I sin desember-prognose regnet OECD med en tilsvarende vekst mot slutten av 1981. Etter Beregningsutvalgets mening, synes det nå lite trolig at en vil få noe konjunkturomslag oppover i slutten av 1981 slik OECD har ventet. Det ser ut til at vi må regne med produksjonsnedgang hos våre viktigste handelspartnere sett under ett fra 1980 til 1981.

Utvalget vil imidlertid understreke den betydelige usikkerhet slike vurderinger er forbundet med.

2. NORSK ØKONOMI

Den realøkonomiske utviklingen i 1980

Oljevirkksomheten sto i 1980 for en større del av produksjonsveksten i norsk økonomi enn i noe foregående år. Denne virksomheten utgjør nå en betydelig andel av norsk produksjon og eksport og er slik sett i ferd med å passere henholdsvis industrien og den tradisjonelle vareeksporten i betydning for norsk økonomi. Også investeringene i oljevirkksomheten er betydelige, i siste halvdel av 1970-

årene var de større enn i industrien, i 1980 noe mindre.

Men tross i de selvstendige impulsene som oljevirkksomheten gir, har det tradisjonelle konjunkturmønsteret fremdeles stor gjennomslagskraft. Således ble den økonomiske utviklingen i Norge i 1980 i stor grad også preget av den internasjonale konjunktur nedgangen. Selv om det var moderat vekst i både industriproduksjon og produksjon i alt utenom oljevirkksomhet, ble en konjunkturtopp passert i løpet av året.

Tabell 7 b viser utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser ifølge de foreløpige nasjonalregnskapsberegningene. For 1980 viser tabellen vekstrater både med 1975-priser og 1979-priser som vektor. I de siste er bl.a. oljevirkksomheten tillagt økt vekt som følge av stigningen i realprisen på olje fram til utgangen av 1979.

Sterk økning i lagerinvesteringene førte til at innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerinvestering) viste til dels svært høy vekst i 1979 og 1980. Regnet uten lagerinvesteringer var veksten henholdsvis 0,3 prosent og 2,1 prosent. En stor del av lagerinvesteringene skyldtes økning i beholdningen av oljeplattformer under bygging. Nedgangen i investeringene i sjøfart og oljevirkksomhet i 1980 må sees på denne bakgrunn. Sjøfart alene viste økte investeringer i 1980. Også for de øvrige næringene sett under ett, var det en økning i investeringene i 1980, mot en nedgang i 1979.

Det private konsumet økte moderat i 1980 som følge av en beskjeden vekst i varekonsumet på 0,6 prosent. Tjenestekonsumet økte med 3,9 prosent. For 1978 og 1979 er konsumanslagene som følge av ny informasjon revidert betydelig opp i forhold til tidligere anslag. Det offentlige konsumet har i hovedsak vist avtakende vekst over flere år. For 1980 svarte leveransene av F16-fly for en stor del av veksten. Sivilt offentlig konsum økte bare med 2,8 prosent.

Importveksten var i 1980 vesentlig sterkere enn eksportveksten. Den sterke bedringen i samhandelen med utlandet som førte til at driftsregnskapet i 1980 viste overskudd for første gang siden 1969, skyldtes også i sin helhet bedring i bytteforholdet (forholdet mellom prisutviklingen på Norges eksport og import).

Et særtrekk ved utviklingen i årene etter 1974 er den svake produktivitetutviklingen, både i industrien og i de øvrige næringene utenom oljevirkksomheten. Som tabell 7 c viser har den samme utviklingen i sterkere eller svakere grad gjort seg gjeldende i alle de store industrilandene.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 7 b. Utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser 1976—1981.
Prosentvis vekst i volum fra foregående år

	Regnskapstall						1979- priser 1980	NB 1980/ Sald.prp. 1981	OECD	
	Målt i 1975-priser					Des. 1980			Feb. 1981	
	1976	1977	1978	1979	1980					
Privat konsum	6,1	6,9	-1,6	2,3	1,4	1,4	2,0	2 ^{1/2}	2	
Offentlig konsum	7,4	4,9	5,3	3,9	3,8	3,8	4,2	4 ^{1/4}	4 ^{1/4}	
Bruttoinvestering i fast kapital	10,1	3,6	-11,2	-5,5	2,2	0,4	3,5	1 ^{1/2}	3 ^{1/4}	
Sjøfart og oljevirksomhet	23,3	-11,6	-47,9	-22,1	0,2	-11,4	9,4	..	..	
Annet	5,0	10,5	2,1	-2,4	2,5	2,6	2,2	..	..	
Innenlandsk bruk av varer og tjenester (inkl. lagerinvest.)	7,6	3,5	-5,6	3,2	5,0	5,4	2,7	2,0	2 ^{1/2}	
Herav uten investeringer i sjøfart og oljevirksomhet	6,0	5,2	-1,6	4,5	5,2	6,2	2,3	..	..	
Eksport	11,3	3,6	8,4	2,5	0,7	2,6	-0,5	..	-3	
Tradisjonelle varer	9,7	-6,2	6,7	8,4	-1,6	-1,6	0,1	-2 ^{1/2}	-3 ^{1/2}	
Annet	12,4	11,0	9,5	-1,1	2,2	5,4	-0,9	..	..	
Import	12,3	3,4	-13,5	-0,7	3,7	4,1	3,2	..	2	
Tradisjonelle varer	8,6	5,4	-9,9	4,8	8,4	9,0	0,4	1 ^{1/2}	-3	
Annet	18,1	0,5	-19,6	-10,7	-6,6	-5,6	8,8	..	..	
Bruttonasjonalprodukt	6,8	3,6	4,5	4,5	3,6	4,8	1,0	3 ^{1/4}	1 ^{1/2}	
Herav uten produksjon i sjøfart og oljevirksomhet	4,6	3,5	1,3	4,2	1,6	2,5	2,0	1 ^{1/2}	1	

.. Oppgave mangler.

Tabell 7 c. Produktivitetsutviklingen (brutto-produkt pr. sysselsatt lønnstaker) i økonomien som helhet

	Gjennomsnittlig årlig vekst	
	1963—73	1973—80
USA	1,9	0,2
Japan	8,7	4,2
Vest-Tyskland	4,6	3,2
Frankrike	4,6	2,8
Storbritannia (utenom oljev.) ..	3,0	1,0
Italia	5,4	2,6
Canada	2,4	0,1
Norge (utenom oljevirks.)	3,4	1,9

Kilde: OECD (Economic Outlook desember 1980) og Nasjonalregnskapet.

Markedsandeler for konkurranseutsatt industri

Utviklingen i eksport og import av tradisjonelle varer kan belyses ved endringene i markedsandeler for norsk konkurranseutsatt industri (utenom produksjon av skip og oljeplattformer samt råolje og naturgass). Etter

å ha tapt markedsandeler i betydelig omfang gjennom de foregående deler av 1970-årene, stanset trolig nedgangen opp i 1978 og 1979, slik det fremgår av tabellene 7 c og 7 d. Foreløpige beregninger tyder på at det i 1980 påny fant sted en nedgang.

Den konkerte sammenhengen mellom endringer i markedsandeler og konkurranseevne er ikke tilstrekkelig klarlagt. Det er imidlertid rimelig å anta at konkurranseevnen særlig avhenger av relative priser — og derigjennom av relative kostnader. Tabell 7 d viser utviklingen i relative priser for norskproduserte, konkurranseutsatte industrivarer.

Tapet av markedsandeler frem til 1976—77 hadde trolig i stor grad sammenheng med den relativt sterke norske kostnadsutviklingen i denne perioden. Veksten fra årene frem til 1977 ble særlig snudd gjennom devalueringen av norske kroner i begynnelsen av 1978 og innføringen av pris- og inntektsstopp fra slutten av 1978 og ut året 1979.

Utviklingen i markedsandeler for norsk eksport i disse årene må imidlertid også sees på bakgrunn av de internasjonale konjunkturbevegelsene. Tradisjonell norsk vareeksport består i stor grad av konjunkturfølsomme råvarer og halvfabrikata som reagerer raskt på omslag i de internasjonale konjunkturerne.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981

Tabell 7 d. Norges vareeksport og veksten i våre eksportmarkeder.
Prosentvis vekst i volum fra foregående år

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981 ⁴⁾
Norges eksport av varer utenom skip, oljeplattformer m.v., råolje og naturgass ¹⁾	- 12	11	- 5	6	10	- 1 ³⁾	0,1
Norges viktigste eksportmarkeder ²⁾ ...	- 7	10	2	4	10	0	2,5

¹⁾ Tallene bygger på handelsstatistikken, men er for 1979 og 1980 korrigert for forskyvninger i registreringstidspunktet.

²⁾ Veiet gjennomsnitt av andre lands importvekst for varer. Vektene er de respektive lands gjennomsnittlige andel av Norges vareeksport. Tallet for 1980 er basert på OECD's anslag for importvekst.

³⁾ Vekst fra 1.—3. kvartal 1979 til 1.—3. kvartal 1980.

⁴⁾ Anslag fra NB 1981/Sald.prp.

Kilde: Økonomisk utsyn 1980 og Sald.prp. for 1981.

Tabell 7 e. Markedsandeler og relative priser. Importkonkurrerende industri i alt

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Markedsandeler, i prosent	60,9	59,2	58,4	60,3	59,6	57,8
Relativ pris, 1975=100 ¹⁾	100,0	103,7	104,7	102,2	97,5	100,7

¹⁾ Forholdet mellom prisindeks for levering av norskproduserte varer til hjemmemarkedet og prisindeks for import.

Kilde: Økonomisk Utsyn 1980.

Produksjonsutviklingen i industrien

Eksporten av tradisjonelle varer viste nedgang i 1980 regnet fra året før, etter å ha passert en konjunkturtopp i løpet av 1979. Fordi mange bedrifter tok til å produsere for lager, holdt eksportvareproduksjonen seg godt oppe gjennom første del av 1980, for deretter å gå sterkt ned i siste del av året, jfr. kurven for utekonkurrerende industri og bergverk i figur 7.1. Bedømt ut fra de svake internasjonale vekstutsiktene og ordrestatistikkenes oppgaver over tilgangen av nye eksportordre, vil svikten i utenlandsetterspørselen vedvare. Figur 7.2 viser verdien av ordreservene for metaller og verkstedprodukter. Tar en hensyn til prisutviklingen må trolig reserven av eksportordre ha vært svært lav ved utgangen av 1980.

Blant annet som følge av bedring i eksportindustriens inntjeningssevne gjennom 1978 og 1979, tok investeringsvareetterspørselen seg opp i 1980, målt ved tilgangen på nye ordrer og undersøkelser om industriens investeringsplaner. Industriens investeringsvareproduksjon var i oppgang gjennom første halvdel av 1980, for deretter å avta utover høsten. Både ordrestatistikk og investeringsundersøkelser

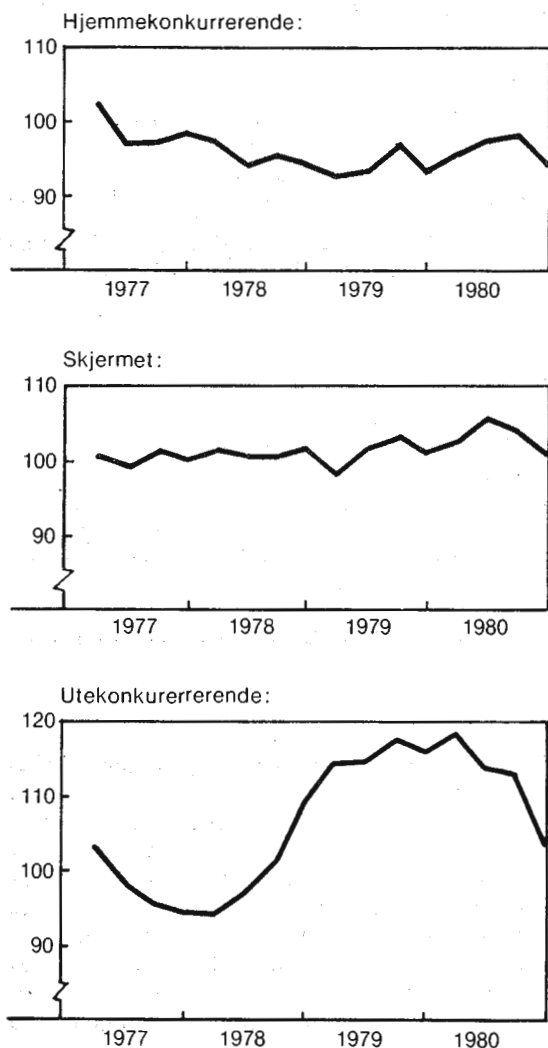
for industrien tyder på at oppgangen i industriinvesteringene nå er i ferd med å ebbe ut.

For konsumvareproduksjonen var det som vanlig vanskelig å skjelle noen klare konjunktursvingninger i 1980. Ser en bort fra tilfeldige svingninger var den trolig uendret eller i svak nedgang gjennom det meste av 1980. Det er neppe grunn til å anta at konsumetterspørselen skal ta seg opp med det første, såfremt den personlige sparingen ikke går vesentlig ned.

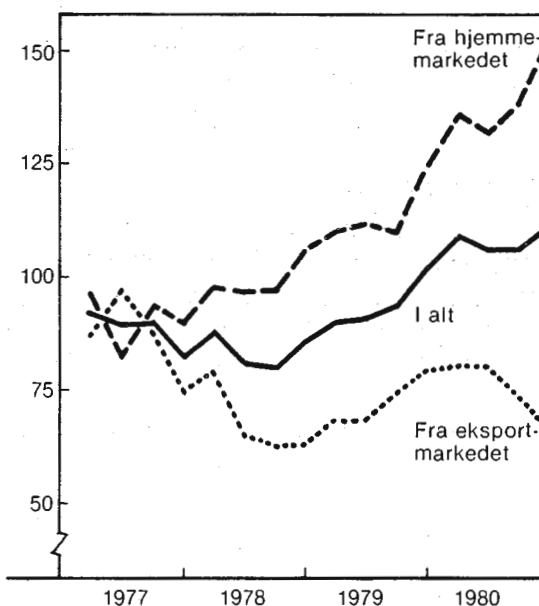
Samlet steg industriproduksjonen med 1 prosent fra 1979 til 1980. I Nasjonalbudsjettet for 1981 anslås det at industriproduksjonen vil holde seg på om lag samme nivå i 1981 som i 1980. Sett på bakgrunn av den sterke produksjonsnedgangen i siste halvår av 1980, nedjusteringen av de internasjonale vekstanslagene og den noe svakere innenlandske etterspørselsutviklingen, er dette trolig et for optimistisk anslag.

Sysselsettingen i industrien endret seg bare lite gjennom 1980 ifølge arbeidskraftsundersøkelsene. Som helhet var arbeidsmarkedet strammere i 1980 enn for året før, men også her var det et konjunktururomslag i 1980. Arbeidsløsheten var i siste halvår av 1980 i klar oppgang, og ved utgangen av januar i år var det registrert vel 34 000 helt arbeidsløse ved arbeidskontorene.

Figur 7.1. Produksjonsindeks for industri og bergverk. Sesongkorrigerte kvartals-tall. 1975=100

Figur 7.2. Ordreserve: Metaller og verksted-produkter. Ukorrigert verdiindeks. 1976=100

Den realøkonomiske utvikling i 1981

Beregningsutvalget har ikke foretatt noen vurdering av utsiktene for den realøkonomiske utviklingen for Norge i 1981. Tabell 7 b foran gjengir imidlertid anslag på veksten i de realøkonomiske hovedstørrelsene slik de er gitt i Nasjonalbudsjettet/Salderingsproposisjonen for 1981 og av OECD i Economic Outlook (desember 1980) og landrapporten for Norge (februar 1981).

Som det fremgår av tabellen faller de siste anslagene fra OECD nesten sammen med anslagene fra Nasjonalbudsjettet/Salderingsproposisjonen når det gjelder de innenlandske

etterspørselkomponentene, med en vekst i privat konsum på 2 prosent, i offentlig konsum på $4\frac{1}{4}$ prosent og i bruttoinvesteringer i fast kapital på $3\frac{1}{4}$ prosent.

For eksport og import ligger OECDs siste anslag lavere enn anslagene fra slutten av 1980. Dette gjelder særlig tradisjonelle varer, der OECD nå venter en nedgang på henholdsvis $3\frac{1}{2}$ og 3 prosent. Nedjusteringen av eksporten må ses på bakgrunn av de mer pessimistiske vekstanslagene for Norges viktigste eksportmarkeder. Fordi OECDs vekstanslag bygger på volumtall målt i 1975-priser, gir nedgangen for tradisjonell vareeksport sterkere utslag på vekstanslaget for total eksport enn hva som ville fulgt av Nasjonalbudsjettets beregningsmåte, der forrige års priser legges til grunn.

Samlet gir OECDs siste anslag en lavere produksjonsvekst enn tidligere regnet med. Både Nasjonalbudsjettet og OECD forutsetter dessuten en produksjonsnedgang i utvinning og rørtransport av olje og gass som vil trekke veksten i totalproduksjonen ned i 1981. Den anslåtte produksjonsnedgangen i oljevirk-somheten ligger i sin helhet innenfor den nedjusteringen av produksjonsanslagene som foretas for planleggingsformål.

Vedlegg

Foretatte revisjoner av driftsresultattallene.

Tabell 1. Driftsresultat (inntekt av kapital og av eget arbeid), alle næringer. Mill. kr.

Regnskap/publikasjon	Utgitt	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Utsyn 72	Mars 73	15 810								
Utsyn 73	feb. 74	16 499	18 793							
Mars 73	april 74	16 499	19 273							
Utsyn 74	feb. 75	17 012	20 135	23 781						
Mars 74	april 75	17 012	20 135	24 344						
Utsyn 75	feb. 76	16 787	19 562	23 426	23 201					
Mars 75	april 76	16 787	19 562	23 417	23 321					
Utsyn 76	feb. 77	16 819	19 839	23 706	24 059	28 307				
Mars 76	april 77	16 819	19 839	23 706	24 059	27 304				
Utsyn 77	feb. 78		20 014	23 381	24 203	26 069	29 017			
Mars 77	april 78		20 014	23 381	24 203	26 069	27 000			
Nasjonalregnskap 67—77	sept. 78	16 916	20 012	23 381	24 204	26 069	27 000			
Utsyn 78	feb. 79			23 402	24 229	25 640	25 113	30 242		
Mars 78	april 79			23 402	24 229	26 001	25 632	32 363		
Nasjonalregnskap 62—78	jan. 80	16 916	20 012	23 402	24 229	26 003	25 633	32 362		
Utsyn 79	feb. 80				24 229	25 048	25 276	31 536	42 458	
Mars 79	april 80				24 229	25 048	25 276	31 733	43 614	
Utsyn 80	feb. 81					25 048	25 276	33 017	46 271	70 647

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981
NOU 1981: 18

Tabell 2. Driftsresultat (inntekt av kapital og av eget arbeid), industri. Mill. kr.

Regnskap/publikasjon	Utgitt	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Utsyn 72	mars 73	..								
Utsyn 73	feb. 74	3 412	4 794							
Mars 73	april 74	3 412	4 867							
Utsyn 74	feb. 75	3 948	5 297	8 136						
Mars 74	april 75	3 948	5 297	8 309						
Utsyn 75	feb. 76	3 880	4 934	6 747	6 198					
Mars 75	april 76	3 880	4 934	6 963	6 607					
Utsyn 76	feb. 77	4 042	5 196	6 892	6 686	7 725				
Mars 76	april 77	4 042	5 196	6 892	6 686	7 438				
Utsyn 77	feb. 78		5 197	6 901	6 988	6 795	7 972			
Mars 77	april 78		5 197	6 901	6 988	6 795	7 480			
Nasjonalregnskap 67—77	sept. 78	4 044	5 198	6 902	6 949	6 605	7 149			
Utsyn 78	feb. 79			6 938	6 984	6 328	5 363	3 694		
Mars 78	april 79			6 938	6 984	6 328	5 370	4 876		
Nasjonalregnskap 62—78	jan. 80	4 072	5 228	6 939	6 984	6 329	5 370	4 873		
Utsyn 79	feb. 80				6 984	6 328	5 185	4 757	6 885	
Mars 79	april 80				6 984	6 328	5 185	4 757	6 852	
Utsyn 80	feb. 81					6 328	5 185	4 708	7 893	9 973

NOU

Norges offentlige utredninger 1980 og 1981

Statministeren:

Nedgradering og offentliggjøring. NOU 1980: 51.

Departementet for handel og skipsfart:

Finansiering og styring av eksportvirksomhet. NOU 1980: 31.
NORIMPOD's virksomhet. NOU 1980: 44.
Uteregistrering av skip og Skipsfartens egenkapital. NOU 1980: 45.

Finans- og tolldepartementet:

Rentepolitikk. NOU 1980: 4.
Distriktskatteloven. NOU 1980: 5.
Om desentralisering av Industribanken m.v. NOU 1980: 13.
Økonomiske og sosiale virkninger av ny datateknologi. NOU 1981: 14.

Fiskeridepartementet:

Arbeidstid i fiske. NOU 1980: 22.
Konsesjonsordninger i fisket. NOU 1981: 3.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Demokrati og politiske ressurser. NOU 1980: 7.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1980. NOU 1980: 16.
Om arbeidet med levekårsspørsmål. NOU 1980: 20.
Dagspressens bruk av telekommunikasjoner. NOU 1980: 21.
Bruk av skjemaer og standardbrev overfor publikum. NOU 1980: 26.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1981. NOU 1981: 1.
Fast eiendom. NOU 1981: 5.
Om Norsk lysingsblad. NOU 1981: 15.
Reklame og kjønn. NOU 1981: 16.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1981. NOU 1981: 18.

Forsvarsdepartementet:

Forsvarets skyte- og øvingsfelt II. NOU 1980: 34.
Militær disiplinær- og politimyndighet. NOU 1980: 58.

Industridepartementet:

Åpninger m.v. etter masseuttak. NOU 1980: 56.
Internasjonal registrering av varemerker. NOU 1981: 9.

Justis- og politidepartementet:

Slotmaskiner. NOU 1980: 9.
Distriktsrettene — herreds- og byrettene i framtiden. NOU 1980: 12.
Lov om selskaper m.v. NOU 1980: 19.
Varetekstfengsel. NOU 1980: 28.
Produktsvaret. NOU 1980: 29.
Samliv uten vigsel. NOU 1980: 50.
Begrensning av rederansvaret. Passasjerbefordring. NOU 1980: 55.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Elektroniske massemedier i fremtidens samfunn. NOU 1980: 36.
Kulturbygg. NOU 1980: 57.
Samisk i grunnskolen. NOU 1980: 59.
Samisk i grunnskolen. (Samiskspråklig utgave). NOU 1980: 59.
Utdanning til oljevirksomhet. NOU 1981: 4.
Skolebibliotekstjenesten. NOU 1981: 7.
Fagopplæring av personell til faste produksjonsanlegg på den norske del av kontinentalsokkelen. NOU 1981: 12.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Eierleiligheter. NOU 1980: 6.
Kommunal tomteformidling. NOU 1980: 8.
Arbeid for psykisk utviklingshemmede. NOU 1980: 27.
Statens attføringsinstitutter. NOU 1980: 32.
Sysselsetting og arbeidsmiljø i 80-årene. NOU 1980: 33.
Tjenesteboliger. NOU 1980: 35.
Lokaliseringsmønster for oljetilknyttet virksomhet sør for 62° N. NOU 1980: 39.
Skyss av skoleelever. NOU 1980: 48.
Valg av arbeidstid. NOU 1980: 52.
Brannsikring av sykehjem. NOU 1981: 2.
Justisdepartementet — funksjonsfordeling og administrasjonsordninger. NOU 1981: 8.

Landbruksdepartementet:

Mjølkeproduksjonen. NOU 1980: 2.
Langtransport av tømmer i Norge. NOU 1980: 3.
Granbarkbiller II. NOU 1980: 14.
Tømmertransport i kyststrøk. NOU 1980: 30.
Saltfjeldfeltene. NOU 1980: 40.
Tysfjordfeltet. NOU 1980: 41.
Revisjon av gjerde- og beitelovgivning. NOU 1980: 49.
Distriktsveterinærordningen. NOU 1981: 10.

Miljøverndepartementet:

Støybegrensning ved Fornebu. NOU 1980: 17.
Sand og grus. NOU 1980: 18.
Naturvern i Norge. NOU 1980: 23.

Olje- og energidepartementet:

Varer og tjenester til oljevirksomheten. NOU 1980: 1.
Muligheter og konsekvenser ved petroleumsfunn nord for 62° N. NOU 1980: 25.
«Alexander L. Kielland»-ulykken. NOU 1981: 11.

Samferdselsdepartementet:

Langtidsplan for Televerket. NOU 1980: 10A.
Vedlegg til langtidsplan for Televerket. NOU 1980: 10B.
Reisekontrakter. NOU 1980: 24.
Innenriks transport av gods med jernbane. NOU 1980: 38.
Store standardferjer. NOU 1980: 43.
Helikoptertrafikken i Nordsjøen. NOU 1980: 46.
Nord-Norgebanen. NOU 1981: 17.
Beslag og inndragning av førerkort. NOU 1981: 13.

Sosialdepartementet:

Folketrygd og petroleumsvirksomhet. NOU 1980: 11.
Oppsøkende barne- og ungdomsarbeid. NOU 1980: 37.
Omstreiferne. NOU 1980: 42.
Medisinsk attføring. NOU 1980: 47.
Vern av urbefolkninger. NOU 1980: 53.
Deltidspensjon og førtidspensjon fra folketrygden. NOU 1980: 54.
Fylkeskommunalt ansvar for alkoholistinstitusjoner. NOU 1981: 6.

Utenriksdepartementet:

Politikk i UNESCO. NOU 1980: 15.

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Starting a proposal letter

Föreläsning vidtak för Regjeringen i saker som Stortinget ikke ta stilling til.
Abonnement kr. 80.— pr. årlig betalt tilsendt.

Störungsmelder

Inneholder bl.a.: Statsreg. Kapet, meldinger til Stor-
tinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om
planer som Regjeringen vil sette i verk i kortere og
Abonnement for 1988 — pr. kasse med tilsendt

Obtaining a professional license

Agreement No. 00 — of section first filed

Dokument 7

[illegible]

Inneshållning II Startingen

Storingsområdet vurderes ved hjælp af de enkelte propo-
sitioner og ændringer, og komiteens forslag til vedtak
i Storingsrådet (nr. 1).

Immunizing Oil Obedience

Størrelsesordenen vurderinger af betydning og
forholdsmæssigheder samt kvalitativt forslag til ved-
tækt i Gøteborg (1998) 24

Stortværdig

Brennoffskole referat fra møtet i Stortinget, Qdef-
tingen og Innviingen.
Abonnement: kr. 20 — Østlandet 100 Hlsdnt

Introduction

Omfatter register for alle ovennævnte brykkesøer. Udarbejdet efter enkeltregion.

lover

Butt and again said he did consider you are lower
not being
was in 12 — With respect

Publikationer fra Skilling og Rørling

Læs overraskende publikationer, som vi lægger i
kompendiet hver 14. dag under stoffet
abonnementet i kr. 12,- pr. åren. Støt til
et isen fra Statens tryk- og boghandel.

Abstract

Ansvarstager hos Forlaget: Offentlige publikationer
Johannes Vælbjerg 31, Boks 8134 Dags, Oslo 1, Postboks
Konto: 209 75 49

Abonnementer som løgner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter løgningssdagen.

Statmenthonor

bestillings- / Statens trykkeskolepedagog. Boks 8168 Dep
Oslo 1

Enkelbegrüßungen

Nye og eldre populære bøker, meldinger m.v. samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandleren. Prisen fastsettes etter trykkekostene i tillegg.

UNIVERSITETSFÖRLAGET